

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

RECEPCE DÍLA KARLA KLOSTERMANNA

Vedoucí bakalářské práce: prof. PhDr. Dalibor Tureček, DSc.

Autor bakalářské práce: Veronika Kuklová

Studijní obor: Bohemistika – Anglický jazyk a literatura

Ročník: 3

2019

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 9.5. 2019

.....

Veronika Kuklová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat panu prof. PhDr. Daliboru Turečkovi, DSc., za trpělivost, vstřícnost a cenné rady, které mi poskytoval po celou dobu tvorby této bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat mé rodině za podporu.

Anotace

Cílem bakalářské práce je zobrazení proměn vnímání děl Karla Klostermanna v průběhu jeho života a následně porovnání jednotlivých výkladů jeho tvorby v literárně historických syntézách. První část práce se věnuje jednotlivým dílům, respektive jejich literárním kritikám, z kterých jsou následně vyvozeny hlediska, podle kterých byla díla hodnocena (realistické, sociální, morální, literárně sociální). Druhá část práce se zabývá jednotlivými výklady děl Karla Klostermanna v literárně historických syntézách. Smyslem je postihnout způsob jejich výkladu, přesuny v důrazech na jednotlivé jeho části a zejména určení základních úhlů pohledu a kontextů, do nichž bylo dílo začleňováno.

Klíčová slova

literární kritiky, literárně historické syntézy, Karel Klostermann, prvotní recepce

Anotation

The aim of this bachelor thesis is to display changes in understanding of Karel Klostermann's works during his life and afterwards there will be comparison of different interpretations of his works in literary historical syntheses. The first part of the bachelor thesis deals with individual works of Karel Klostermann, respectively it will work with literary criticism which have been written about each work. According to the literary criticism the viewpoint (such as realistic, moral, social and literary social) from which the literary critics judged the works will be identified. The second part of the bachelor thesis will focus on the interpretation of Karel Klostermann's work in literary historical syntheses. The aim is to represent the way how the works are interpreted, which parts are emphasized and which context they are put into.

Keywords

literary criticism, literary historical syntheses, Karel Klostermann, first reception

Obsah:

ÚVOD	8
1. Klostermannova tvorba z pohledu soudobé kritiky	11
1.1 Románová tvorba	14
1.1.1 Ze světa lesních samot	14
1.1.2 V ráji šumavském	18
1.1.3 Kam spějí děti	21
1.1.4 Za štěstím	22
1.1.5 Skláři	24
1.1.6 Domek v Polední ulici	25
1.1.7 Mlhy na Blatech	28
1.1.8 Suplent	28
1.1.9 Žichovičtí půlpáni	31
1.1.10 Vypovězen	32
1.1.11 Ecce homo	33
1.1.12 Pozdní láska	33
1.2 Povídkové soubory	34
1.2.1 V srdci šumavských hvozdů	34
1.2.2 Bílý samum	36
2. Literárně historická recepcce Klostermannovy tvorby	37
2.1 Dějiny české literatury	37
2.2 Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny	39
2.3 Česká literatura od počátků k dnešku	42
2.4 Trvání v proměně	45
2.5 Panorama české literatury	46
ZÁVĚR	49

SEZNAM ČASOPISECKÝCH PRAMENŮ	55
SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY	58
SEZNAM GRAFŮ	60

ÚVOD

Nahlížení na literaturu z hlediska recepce je poměrně složitý a různorodý proces. Období, kdy „*prvotní recepční vlna*“¹(TUREČEK A KOL. 2012: 107) začíná, občas nelze přesně určit, jelikož některá díla mohou být před jejich samotným zveřejněním jako celek nejdříve publikována časopisecky, a tak můžeme najít ohlasy recipientů na dílo ještě před samotným vydáním díla jako celku.

Recepci literární tvorby je možné provádět více způsoby. Jednou z možných variant je recepce čtenářská (individuální). Pro provádění recepce tímto způsobem je klíčový čtenář, respektive jeho záznamy o výpůjčkách jednotlivých knih a o tom, jak dlouho výpůjčka trvala. Individuální recepci se věnuje zejména Jiří Trávníček, který se zabývá interpretací a hermeneutikou. Jeho práce v oblasti čtenářské recepce spočívá v kvantifikování údajů o čtenářích. Ve svých výzkumech se zabývá především otázkami typu: Co čtenáři čtou? Kdy začali číst? Jaká je jejich čtenářská biografie? Mezi Trávníčkova nejznámější díla posledních let patří například jeho knihy *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize* (2008) a *Čtenáři a internauti. Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení* (2011).

Bohužel pro analýzu Klostermannova díla tímto způsobem není možné sehnat dostačující systematické doklady, a proto se má práce nebude soustředit na čtenáře, jak je tomu u Jiřího Trávníčka, ale na vnímání autora a jeho děl ve své době. Tento způsob zkoumání se nazývá institucionální recepce, která pracuje především s ohlasy literárních kritiků v době vzniku literárního díla.

Bakalářská práce se zaměřuje zejména na přijímání děl Karla Klostermanna soudobou kritikou. Konkrétněji se budu věnovat období od vydání jeho první knižní publikace *Ze světa lesních samot* (1894) až po vydání románu *Pozdní láska* (1919).

---

¹ Pojem prvotní recepční vlna zavedl Dalibor Tureček ve své knize *České literární romantično* z roku 2012. Označuje jím operace, ke kterým dochází bezprostředně po zveřejnění textu a které dávají textu hodnotu a místo v dobovém kontextu. „*Text se totiž nestává kulturním faktem v okamžiku svého dokončení či vydání, na kterém záměrně přestávají literárněhistorické modely pozitivistické ražby, ale který nutně nemusejí překračovat ni modely založené jinak. Teprve nyní, v procesu prvotního přijetí, text získává svou aktuální hodnotu.*“ (TUREČEK A KOL. 2012: 107) Z hlediska recepční estetiky se tedy jedná o „*dějiny literatury (...) v horizontu dialogu díla a publika ustanovující kontinuitu,*“ kdy dílo „*vstupuje do proměňujícího se zkušenostního horizontu.*“ (JAUSS 2001: 8) Ve všech přímo citovaných pasážích je zachován dobový prvopis.

Vzhledem k tomu, že se práce bude zabývat „prvotní recepční vlnou“ (TUREČEK A KOL. 2012: 107) za Klostermannova života, jsem si vědoma, že nevzniká zcela reálný obraz Klostermannovy tvorby, nicméně zadání je v rámci bakalářské práce adekvátní.

Při mapování první kritické vlny děl, budu vycházet z tezí recepční estetiky kostnické školy, konkrétně z prvotních přednášek romanisty Hanse Roberta Jausse (*Co znamenají a jaký je smysl studia dějin literatury*) a anglisty Wolfgang Isera (*Apelová struktura textů*). Kostnická škola se začala formovat na počátku šedesátých let po kolokviu v hessenském Giessenu roku 1961. Původně tvořili skupinu, která se nazývala *Poetika a Hermeneutika*, čímž spojili pojmy, které se zdály být do té doby neslučitelné.

Moje bakalářská práce bude spočívat v tom, že si vytvořím korpus prvotní kritické recepce děl Karla Klostermanna. K vytvoření korpusu použiji *Lexikon české literatury* s příslušným heslem a internetovou databázi Retrobi provozovanou ÚČL AV ČR (<http://retrobi.ucl.cas.cz/retrobi/domu.7>, záložka vyhledávání a zadání příslušného hesla, tj. Karel Klosterman).

Při vytváření korpusu se budu zaměřovat pouze na relevantní články věnované dílům Karla Klostermanna (tj. kritiky, recenze, ohlasy nikoli zprávy v časopisech k jeho významným životním jubileum, zprávy o jeho zdravotním stavu či vzpomínky).

Součástí korpusu mohou být i články, které jsou napsané pouze pod pseudonymem. V takovém případě se pokusím celé jméno recenzenta dohledat ve *Slovníku českých spisovatelů*, který obsahuje seznam pseudonymů. Nicméně zda pseudonym skutečně odpovídá jménu recenzenta článku je diskutabilní.

V dalším kroku si opatřím klíčové znění jednotlivých literárních kritik, které vyhodnotím. Soustředit se budu především na kritéria, podle kterých byly Klostermannovy knihy hodnoceny, literární proudy a diskurzy, s nimiž byly dávány do souvislostí apod. Těmto jednotlivostem se budu věnovat v následujících kapitolách.

V závěrečné části si vytvořím přehled literárně historické recepce. V této části budu pracovat s jednotlivými syntézami, které se Klostermannovi věnovaly (počínaje syntézou *Přehledné dějiny literatury české až po reedici Panoramata české literatury*). Smyslem je postihnout způsob výkladu Klostermannova díla, přesuny v důrazech na jednotlivé jeho části a zejména určení základních úhlů pohledu a kontextů, do nichž bylo dílo začleňováno. Těmto jednotlivostem se budu rovněž věnovat v jednotlivých kapitolách v druhé části mé práce.

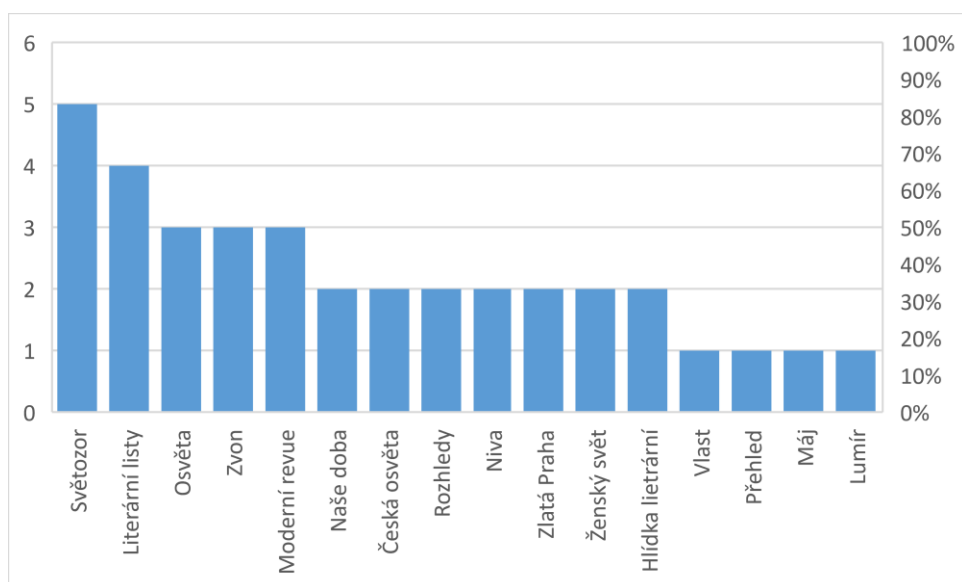
Svoji bakalářskou práci zároveň doplním o grafy, které budou znázorňovat četnost literárních kritik na určité dílo, četnost časopisů, ve kterých kritiky nejčastěji vycházely a množství recenzí příslušného literárního kritika. Při zpracovávání jednotlivých grafů se budu opírat o edici Franca Morettiho *Grafy, mapy, stromy; Abstraktní modely literární historie*.

1. Klostermannova tvorba z pohledu soudobé kritiky

Následující podkapitoly se již budou věnovat jednotlivým Klostermannovým dílům, respektive literárním kritikám, které na jednotlivá díla vyšly. Určitá podkapitola se bude vždy věnovat jednomu konkrétnímu dílu a budou zde shromážděny veškeré názory literárních kritiků, kteří se k dílu během Klostermannova života vyjádřili.

Z přiložených grafů si lze vytvořit prvotní představu o zájmu Klostermannových děl soudobými literárními kritikami.

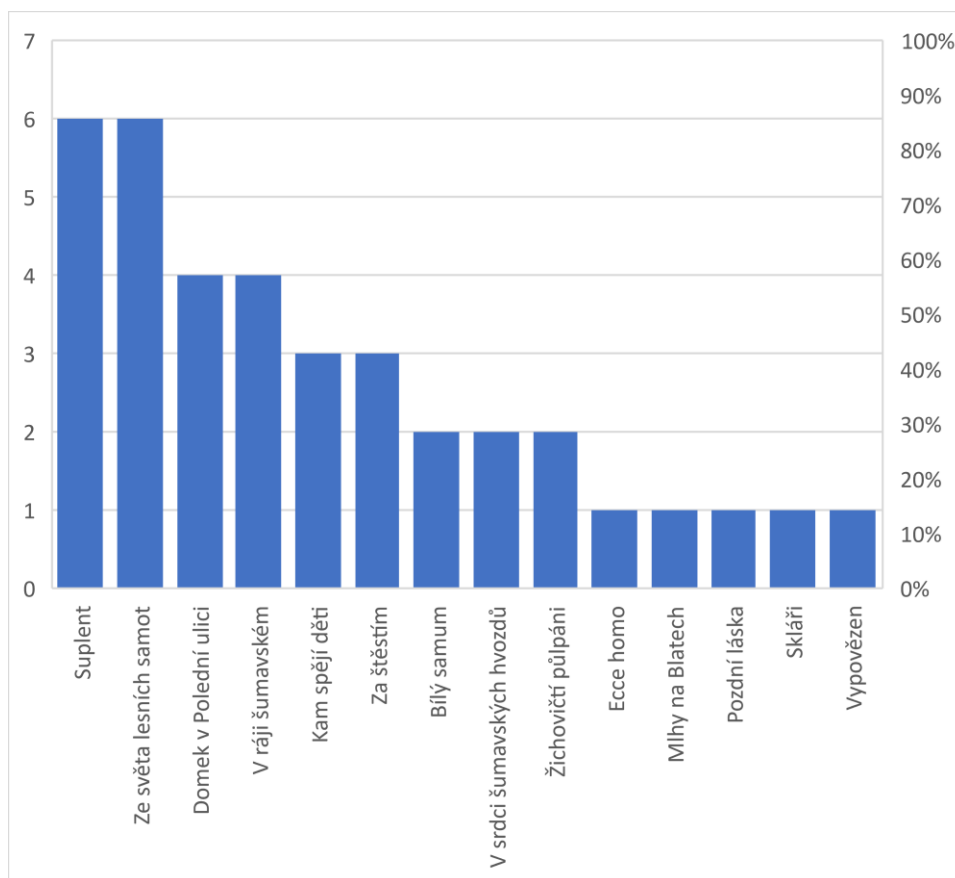
Graf č. 1 demonstruje, v jakých časopisech byly literární kritiky nejčastěji publikovány.

Graf č. 1: Četnost kritik v časopisech

Z výše uvedeného grafu č. 1 je patrné, že mezi časopisy, ve kterých vycházely recenze na Klostermannovo dílo, patří nejčastěji *Světozor* a *Literární listy*.

Následující graf č. 2 zobrazuje četnost hodnocení jednotlivých děl Karla Klostermanna.

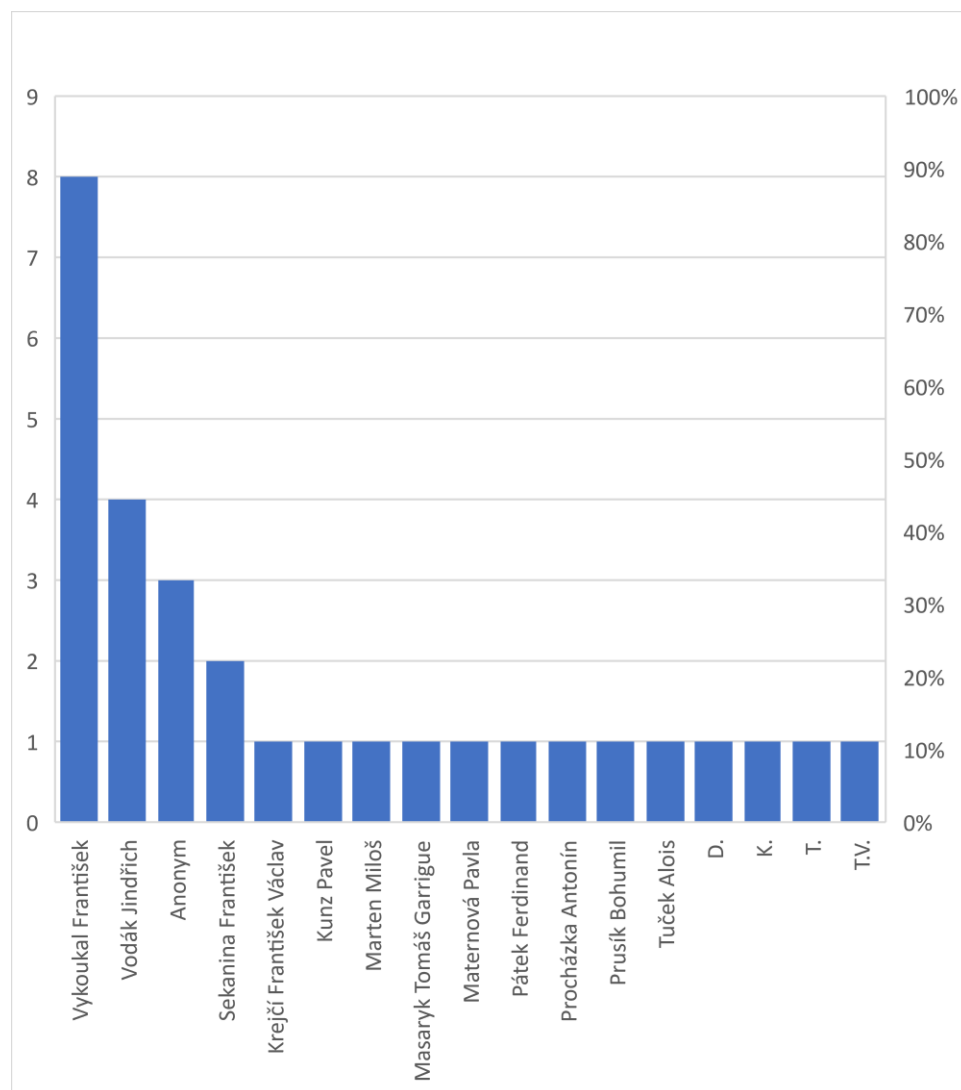

Graf č. 2: Četnost hodnocení jednotlivých děl

Z výše uvedeného grafu č. 2 je patrné, že největší ohlasy mezi českou soudobou kritikou vyvolal román *Suplent*, který byl v době svého vzniku považován za vrchol Klostermannovy tvorby, za dílo, které vyvolalo mezi českou soudobou literární kritikou největší ohlas. Nicméně z dnešního pohledu je román odsunut spíše na periferii Klostermannovy tvorby.

Druhým nejdebatovanějším dílem se stal román *Ze světa lesních samot*, který i v dnešní době tvoří spolu s románem *V ráji šumavském*, *Mlhy na Blatech* a povídkovým souborem *V srdci šumavských hvozdů*, vrchol Klostermannovy tvorby.

Poslední graf č. 3 znázorňuje množství literárních kritiků, kteří se vyjádřili ke Klostermannovým dílům v průběhu jeho života. Graf č. 3 zahrnuje i autory, které známe pouze pod jejich pseudonymem, a jejich skutečné jméno nelze přesně určit.

Graf č. 3: Četnost literárních kritiků

Z grafu č. 3 je patrné, že mezi nejčastější kritiky děl Karla Klostermanna patří František Vykoukal a Jindřich Vodák.

1.1 Románová tvorba

1.1.1 Ze světa lesních samot

Tento román, který je první Klostermannovou rozsáhlejší prací, vycházel nejdříve časopisecky v *Osvětě* od roku 1891, nicméně jeden z příběhů románu se objevil v časopisu *Politik* už v roce 1890. Knižně byl vydán až o tři roky později, tj. roku 1894 v nakladatelství Josefa R. Vilímka v Praze. Zde od té doby vydával všechna svá díla.

Zároveň se tento román stává prvním dílem takzvané „šumavské trilogie,“ která pokračuje romány *V ráji šumavském* a *Kam spějí děti*. Společně se díla snaží o obraz těžkého života lesníků v každodenních zápasech s přírodou, která v roce 1870 ukázala svou moc krutou vichřicí, kterou zničila obrovské množství lesů a změnila tak nejen tradiční podobu Šumavy, ale i způsob života zdejších obyvatel.

K románu *Ze světa lesních samot* se vyjádřilo hned několik kritiků české literární scény (Jindřich Vodák, František Holeček, F. V. Vykoukal), kteří dílo hodnotili převážně z hlediska literárního realismu. Jinak na dílo pohlížela kritika Tomáše Garrigua Masaryka, který zaměřil spíše na národnostní a morální otázky díla.

Literární kritik Jindřich Vodák se k dílu vyjádřil dvěma kritikami. První z nich byla otištěna v časopise *Niva* a je velice kritická vůči tomuto románu. Vodák zde Klostermannovi vytýká hned několik skutečností.

V první řadě je to způsob, jakým popisuje přírodu. „*Příroda nejímá, protože jí schází duše: p. profesor ji popisuje příliš turisticky.*“ (VODÁK 1895: 111) Zároveň Vodák v díle postrádá typickou hierarchizaci postav, kdy jedna postava zastupuje celou společenskou skupinu, do které spadá a nese její typické rysy. „*Jeho lidé mají skoro naskrze zájem pouze krajinopisný.*“ (111) Dokonce Klostermannovi vytýká i to, že jeho dílo nemá ani žádný psychologický či ideový význam, protože vztah mezi lidmi a prostředím není v díle demonstrován, ale pouze přijat. V závěru recenze se Vodák domnívá, že dílo a styl jakým Klostermann píše si jistě získá vděčného čtenáře, čímž uspokojí jak pana Klostermanna, tak nakladatele. (111)

Druhá recenze Jindřicha Vodáka, tentokrát v časopise *Literární listy*, je poměrně kritická. Jelikož je čtenář Vodákovy kritiky nejprve seznamován se základními principy realismu, lze říci, že Vodák bude při hodnocení románu opět vycházet z principů realismu.

U Klostermanna jsou podstaty realismu naprosto podřízené, protože má dva naprosto jiné předměty svých děl. Prvním předmětem je živobyetí, v této části se Klostermann snaží porovnávat a hledat rozdíly mezi životy lidí žijících na Šumavě a těch, kteří se usadili ve městech. I když se jedná téměř o charakteristický rys Klostermannových děl, kvalita zpracování je srovnatelná s literaturou určenou pro děti, která je má seznámit se životním stylem Eskymáků. Druhým předmětem jsou příhody právě těch šumavských lidí. Bohužel se však kolikrát jedná o příběhy, které by našly uplatnění akorát tak na posledních místech žurnálových „denních zpráv.“ (VODÁK 1894/1895: 139)

Podle Vodáka (139) byl jediný důvod k sepsání tohoto románu ten, že Klostermann chce být literárně činným. Příroda i lidé jsou Klostermannovi ve vyprávění lhostejní, dokonce i literární sloh není výrazem žádných určitých myšlenek, nebo citů. Je umělý.

Ke kritikům tohoto románu se přidává i Tomáš Garrigue Masaryk. Ten se při hodnocení Klostermannova *Ze světa lesních samot* spíše než na styl psaní, zaměřuje na národnostní, morální a sociální problémy díla.

Zpočátku hledá Masaryk ve své kritice slovo, jímž by vyjádřil své dojmy z Klostermannova díla a celé tvorby až nachází slovo „milý“. Přídavné jméno „milý“ tady má však pro autora hlubší význam. Nejen že se o celé osobnosti Klostermanna domnívá, že bude milý, ale milý je pro něj i způsob jakým nazírá na lidi v šumavských samotách, jak promlouvá k srdci Čechům i Němcům, a přitom zůstává stále čestným Čechem, za což ho Masaryk velice chválí. (MASARYK 1894/1895: 557)

Masaryk se krátce vyjadřuje i ke Klostermannovu stylu psaní. „*Řekl bych, že Klostermann při realismu pozorování má romantickou náladu.*“ (557) Z tohoto výroku můžeme soudit, že Klostermann opět působí spíše jako popisovatel krajiny, lidí a prostředí než bravurní romanopisec. Během svého pozorování Klostermann postupně představuje nejen krásy Šumavy a šumavských lidí, ale zároveň poukazuje na jednotlivé vrstvy lidí, od pytláka až k aristokracii, která do šumavských končin zavítá jednou za rok, což nám zde nabízí pohled na „*domorodý základ a nánosy cizí z krajů nešumavských.*“ (557) Celý tento obraz vede k tomu, aby čtenář viděl rozdíl mezi českými a německými lidmi.

Masaryk se ve své recenzi pozastavuje nad mravním problémem v díle, a to v případě, kdy úředník myslivec neví, jak zakročit proti pytlákovi. Neví, na který způsob má dát, zda na Vavrochův, tj. „*boj na život a na smrt*,“ (557) anebo na způsob revírníka Kořána, který je proti krveprolévání. Ač zde vypravěč řeší problém malý, je nám skrze něj představována životní filozofie.

V neposlední řadě se Masaryk zamýšlí nad sociálním problémem lidí žijících na šumavských samotách, respektive nad tím, jak samota působí na člověka a jaký je „*rozdíl mezi člověkem tím a člověkem v ní vyrostlým a odchovaným*.“ (557) Zároveň je zde znázorněn rozdíl mezi přirozenou prostotou, kterou v díle představuje Katy a městskou vzdělaností, kterou zastupuje paní Zdenka. Nicméně Masaryk (557) Klostermannovi vytýká, že tyto rozdíly vědoměji nezpracoval.

Dalším kritikem byl František Holeček, jehož kritika byla otištěna v časopise *Hlídky literární*. Holeček ve své recenzi román hodnotí následujícími slovy: „*Je to četba – mám-li se už vyjádřiti slovy některého z nejmladší generace – nemoderní, ale zdravá, normální*.“ (HOLEČEK 1895a: 100) Tímto způsobem dává Holeček dílo do tichého rozporu s temnou, nesprávnou a nezdravou dekadencí.

Zároveň Holeček poměrně dekadentním způsobem přirovnává čtení díla k hrobce, kde cítíme zápach, všude jsou vadnoucí květiny a na každém kroku je cítit Smrt. Protože i když třeba při čtení románu cítíme nudu, rozervanost a jsme nespokojení, aniž bychom věděli proč, vše tu zároveň působí zdravě a normálně stejně jako zápach a vadnoucí květiny v hrobce. „*Vzduch, příroda, lidé, autor a zdraví jest i v tom, co vám zdá na první pohled v rozkladu*.“ (100)

Holeček je dalším literárním kritikem, který hodnotí román z hlediska literárního realismu, jelikož se ve své recenzi vyjadřuje k šumavskému lidu. I když se jedná o lid, podle Holečka (100), skoro s jinou mentalitou, jinak smýšlející a možná trochu surový, je to lid dobrý a poctivý, který chápe dobře svou povinnost. Podle Holečka Karel Klostermann „*vsál do sebe i názory toho lidu a charakter té přírody*.“ (100) Z knihy lze jednoduše poznat, že Klostermann zdejší přírodu a lid nejen dobře zná, ale zároveň také miluje, a proto soudí mírně a odpouští. Holeček Klostermannovo líčení považuje za zcela správné a objektivní. Některé popisované pasáže jsou podle něj naprosto skvostné. „*V popisech krajin, totiž Šumavským, v líčení krás a hrůz Šumavských je vůbec Klostermann mistr, nad něhož hned tak nemáme*.“ (100)

V závěru Holeček opět mírně románem ohrazuje proti dekadenci. A to, když hodnotí knihu jako „*četbu zdravou, ušlechtilou a vyhovující i v ohledu čistě literárním.*“ (100)

Mezi další kritiky toho díla patří F. V. Vykoukal, který Klostermannovo dílo pozoroval již v době, kdy vycházelo časopisecky v *Osvětě*. Už tehdy si získalo velmi živou pozornost, a proto byl další vývoj práce očekáván s dychtivostí. V knižní podobě působí dílo mocným dojmem, i když už z tohoto šumavského prostředí známe předchozí díla. Důvodem je právě ten originální kraj, o kterém Klostermann píše. V knize nás seznamuje s myslivnou, hájovnou a dalšími odlehlými místy, které v dlouhých zimách tvoří svůj vlastní svět. (VYKOUKAL 1895 a: 190)

Vykoukal se stejně jako T. G. Masaryk zmiňuje o osamocení lidí, kteří na těchto místech žijí, protože právě osamělost musí s jistotou působit na jejich mysl. „(...) *na originálním dějišti Klostermannově vystupují i lidé svérázní, samorostlí, jejichž povahy zobrazuje spisovatel reálně a souhlasně s daným prostředím. Krajina i lidé dávají pak obraz sytých barev, hluboce podložených a neodolatelně působících.*“ (190)

Celkově Vykoukal hodnotí tento román jako „*zdařilou, byť lyrickou zbarvenou epopej krás tajemných hvozdů šumavských, jak jsou spisovatel z autopsie známy z doby před katastrofou živelní a kůrovcovou.*“ (190)

Vykoukalovi se Klostermann líbí, protože má rád Šumavu a lid, který zde žije a co více, že umí tuto lásku vzbuzovati i ve svém čtenáři. „*A právě v tom, jak spisovatel umí v čtoucím budit náladu a jak umí jej získati sobě a své věci, spatřujeme těžiště jeho umění.*“ (190)

Jediné, co Vykoukal Klostermannovi vytýká je sloh, který by podle něj měl být pružnější.

1.1.2 V ráji šumavském

Tento román se sice objevil poprvé již roku 1890 v časopise *Politik*, nicméně jeho knižního vydání se čtenáři dočkali až roku 1893.

Román zobrazuje společenské proměny, které následovaly po přírodních katastrofách. První z nich byla vichřice, která způsobila velké škody, narušila podobu šumavské přírody i životní tempo jejích obyvatel. Hned poté následovala další pohroma, do padlého dřeva se pustil kůrovec, a tak, aby mohlo být nakažené dřevo co nejdříve odvezeno pryč, aby se nenakazily i dosud stojící stromy, musely se zde urychleně stavět cesty a silnice, čímž se ze Šumavy vytratil klid dříve tak typický pro tuto oblast.

Mezi významné kritiky tohoto díla patří F. V. Krejčí, J. Karásek, představitel české dekadence, F. V. Vykoukal a Ferdinand Pátek. Dílo je hodnoceno nejčastěji z hlediska literárního realismu.

Krejčí ve své recenzi v časopisu *Rozhledy* v roce 1893 sice připouští, že Karel Klostermann byl donedávna ještě neznámý a nyní má podle Krejčího „slávu romancera *Šumavy*,“ (KREJČÍ 1893: 278) avšak hned tento fakt obrací proti Klostermannovi, neboť se domnívá, že k tomuto titulu Klostermannovi nepomohl jeho umělecký fond, nýbrž však pouze krásná Šumava. Později Klostermanna nazývá dokonce pouhým popisovatelem, v jehož díle „*děj a lid zanikají ve scénérii šumavské*.“ (278) Celé dílo Krejčí hodnotí slovy: „*Potřebám obyčejného obecnstva románového vyhoví, dílem skutečně uměleckým však není*.“ (278)

Proti schopnostem Karla Klostermanna jako spisovatele se ohrazuje i J. Karásek se svou recenzí v časopise *Niva* z roku 1893. Karáskův kritický postoj vůči románu může pramenit z toho, že Jiří Karásek je představitelem české dekadence, jejíž požadavky román v žádném případě nesplňuje, což se odráží v kritickém hodnocení.

Karásek Klostermanna sice chválí za jeho znalosti Šumavy, dokonce ho nazývá „*výtečným znalcem Šumavy*,“ (KARÁSEK 1893: 239) ale to z něj bohužel podle Karáska nedělá „*poetu šumavských pralesů*.“ (239) protože právě ony krásy, které vidí a oceňuje, není schopen vyjádřit. Na mnoha místech svůj popis dokonce odbude velice stroze („*nevšední krása*“). (239) Karásek připouští, že by si velice rád přečetl umělecké líčení z tohoto kraje, ovšem musel by ho podat někdo jiný než Klostermann.

Dále Karásek Klostermannovi vytýká, že používá nejprimitivnější metody na to, aby posunul vypravování dále („*Zbývá podotknouti, „laskav čtenář se dojistá pamatuje“, „vraťme se ke svému ději“*). (239)

Karásek zakončuje svoji recenzi slovy: „*V panu Klostermannovi nenašla ani Šumava svého poetu, ani česká literatura umělce.*“ (239)

Na druhou stranu román *V ráji šumavském* získal i pochvalnější ohlasy mezi českou soudobou kritikou. Například F. V. Vykoukal se o díle vyjadřuje velmi kladně ve své recenzi v časopisu *Světobzor* z roku 1893.

Hned na začátku recenze Vykoukal řadí Klostermanna mezi řídkou skupinu spisovatelů, kteří „*přišli a zvítězili,*“ (VYKOUKAL 1893: 444) protože už jeho prvotina otištěna v časopise *Politik* si získala sympatie všech čtenářů. Stejně štěstí ho potkalo i s dalšími díly (*Ze světa lesních samot a Rychtářův syn*), které „*vzbudily plným právem zaslouženou pozornost jakožto literární zjevy, značně se povznášející nad obyčejnou úroveň beletristické produkce, sloužící jen k okamžité spotřebě.*“ (444)

Na rozdíl od Krejčího a Karáska je Vykoukal toho názoru, že Šumava a její velkolepá scenérie našla v Karlu Klostermannovi nadšeného poetu malíře. A to malíře dokonalého, jelikož Klostermann zná velice důkladně tuto odlehlou krajinu ve všech jejích ročních obdobích a zná i její svérázný lid, z jehož řad Vykoukal vyzdvihuje postavu starého Seppa, který jako jediný představuje fyzicky i mravně nezdolného horala, který káže svým krajanům, kterým se pod přísunem velkého množství peněz kvůli „*zlatému broučkovi,*“² mění charakter. (444)

Tím se dostáváme k původnímu záměru celého díla. Podle Vykoukala chtěl Klostermann poukázat na mravní stránku kůrovce a další, hlavně sociální, důsledky doby „*zlatého broučka.*“ To se snažil Klostermann osvětlit na rodině zámožného sedláka Podhamerského. Podle Vykoukala se však Klostermannovi povedlo původní záměr knihy naplnit pouze z části, protože v druhé polovině knihy se děj věnuje převážně pouze osudům rodiny Podhamerské. „*Tak přesunulo se těžiště s celku na jednotlivce, význam velké pohromy živelní soslábl a otázka v sociologické příčině velice zajímavá nedošla*

---

² Označením „*zlatý brouček*“ je v dílech nazýván kůrovec, který svérázně měnil podobu nejen krásné Šumavy, ale i mravní charakter jejích obyvatel.

určité odpovědi. Místo toho dostavil se konvenční příběh o zlomené zpupnosti a pokořené troufalosti selské.“ (444)

Když však budeme na Klostermannův román koukat pouze jako na obraz kraje a lidu, který v něm žije, najdeme v díle mnoho půvabu. Právě v tom je podle Vykoukala příčina úspěchu tohoto spisovatele. Klostermannův způsob, kterým přírodu vnímá a líčí a jeho snaha, vykreslit člověka co nejvěrněji, ale zároveň s lehkostí, se nemůže minout účinku. (444)

Vykoukal hodnotí román *V ráji šumavském* následovně: „*Přes tyto vady však nelze popřít, že kniha Klostermannova zasluhuje v beletrii naší místa neposledního, že ve spisovateli přibyl nám pracovník zdatný, z něhož se můžeme upřímně těšiti.*“ (444)

Ke kladným kritikám románu patří i recenze Ferdinanda Pátka v časopisu *Vlast*. Pátek Klostermanna označuje za „*bystrého pozorovatele a výborného znalce Šumavy a šumavského lidu.*“ (PÁTEK 1892/1893: 682) Zároveň si Pátek myslí, stejně jako Vykoukal, že i když zde už bylo mnoho autorů, kteří se snažili vylíčit její krásu (Heyduk, Krásnohorská), nikdo nebyl tak dobrý jako Klostermann. „*Avšak básníka takového, jako je Klostermann, dosud neměla. Je radost čísti jeho popis Šumavy!*“ (682)

Pátek román hodnotí opět z hlediska literárního realismu, jelikož se ve své kritice zmiňuje o dokonalém popisu přírody, konkrétně lesa., a postav, které jsou „*správně líčeny, dýše z nich pravda, věříte, že jsou z masa, krve i duše.*“ (682)

Dokonalost popisu Pátek dokládá na citovaných úryvcích z knihy, ze kterých lze podle Pátka cítit chlad i vůni lesa na podzim. Pátek uvádí i další úryvek z knihy, kde je podle něj nejen „*skvostný popis nádherné Šumavy, ale také celé srdce autorovo.*“ (682)

1.1.3 Kam spějí děti

Román *Kam spějí děti* byl otištěn poprvé ve Vilímkově knihovně roku 1901 a uzavírá trojici děl, které tvoří takzvanou „šumavskou trilogii.“ Šumava zobrazovaná v tomto románě je již jiná než v předchozích dvou románech. Nyní se jedná o zchudlou krajinu, kde se nastupující mladá generace nemůže uživit, a proto musí odejít do světa (Vídne) za lepšími životními podmínkami. Bohužel ani jinde není snadné najít lepší podmínky pro život, a tak vystěhovalci často propadají zkáze.

Na toto dílo vyšly tři kritiky vyzdvihující realistické rysy románu. Nicméně jedna z kritik byla otištěna v časopisu *Moderní revue* a jejím autorem byl A. Procházka, který byl vůči románu velice kritický, jelikož byl čelním představitelem české dekadence.

Ve své krátké recenzi zkritizoval naprosto všechno, například i předmluvu („*Pan Klostermann obrnil svou knihu předmluvou, která má býti patrně duchaplná a hluboká. Dopadla trochu jinak.*“) (PROCHÁZKA 1901: 301) Procházka zároveň nové dílo nepovažuje v ničem lepší nebo horší od předchozích děl Klostermannových, zdá se mu býti pouze obsáhlejším. I když je dílo plné děje, zápletek a zkrátka všeho, co mají čtenáři rádi, avšak je to „*šeredná poušť co do umění.*“ (301)

Další, kdo se kriticky vyjádřil k románu, byl A. Tuček v časopise *Zvon*. Tuček hodnotí dílo z hlediska literárního realismu. Chválí vyspělost Klostermannova zobrazování figur a podivuje se nad uměleckou vyspělostí díla, s čímž zároveň vyslovuje lítost nad tím, že si autora nevšiml již dříve a nemohl sledovat jeho zlepšování. Dle Tučka „*je to dílo prostého, tvrdě životního realismu.*“ (TUČEK 1901/1902: 166) Tuček Klostermanna velmi chválí za to, že historii lidí zobrazuje velmi objektivně, skutečně, nic neidealizuje, nezdůrazňuje a je chladný. Vše působí klidně, ale zároveň je doplněno hlubokým pozorováním. Typické figury jsou ostře a přesně vykreslovány, avšak pouze ty mužské. Ženské profily nejsou již tak výrazně zobrazeny. Tuček hodnotí knihu velmi kladně a myslí si, že si udrží vysokou literární hodnotu. „*Je to kniha pro široké vrstvy čtenářů i pro labužníka.*“ (166)

Třetí kritika, otištěna v časopise *Osvěta*, je napsaná F. V. Vykoukalem, kterého můžeme považovati za již snad stálého kritika Klostermannových děl. Vykoukal se v této kritice soustředí především na děj románu, který se mu zdá „*prostý, nesložité.*“ (VYKOUKAL 1902: 151)

Po představení předních hrdinů románu, se Vykoukal snaží odpovědět na „zadanou“ otázku „Kam spějí naše děti?“ Odpověď je prostá. Naše děti se vrhají na nové životní dráhy, zanevívajíce na domácí kraj, ale dílem věrni starým tradicím. Tvoří klidnou budoucnost. Ze vztahu otázky a odpovědi poznáváme, že se román nezabývá nějak hlubokou nebo dalekosáhlou problematikou. Právě naopak. Z lidského mraveniště vybírá skupinku lidí, kterou sleduje a popisuje jejich vývoj během několika let. A zejména v tom spatřuje Vykoukal hlavní přednost díla, v tom, že se jedná o střízlivé zobrazení skutečnosti, která je vykreslena s jadrností. (151)

K dalším přednostem díla Vykoukal řadí pevnou a jednotnou strukturu díla, která není rušena nesouměrnými odbočkami. Stejně tak i postavy jsou pevné a jasně charakterizované, vyznačující se určitou životností, za což vděčí Klostermann tomu, že zná své lidi. Zároveň Klostermann nezapomíná vykládat činy z vnitřních pohnutek a nálad. (151)

Vykoukal se také krátce zmiňuje o slovesné stránce díla, kde je Klostermann chválen za přirozenější spád slov, než bývalo zvykem v předchozích dílech. Nicméně pořad ještě často při čtení zavádíme o tvrdý nelibozvuk a občas se vyskytne i kdejaké nesprávnost. (151)

1.1.4 Za štěstím

Tento román poprvé vyšel v Osvětě roku 1893 a jeho vydání bylo doprovázeno vlasteneckou aférou. Román popisuje osudy Čechů, kteří odešli do Vídně hledat své štěstí. Karel Klostermann se v románu postavil na stranu Čechů, a to se nezamlouvalo jak německé veřejnosti, tak školským úřadům. Dokonce měl kvůli románu opustit svoji učitelskou pozici. Nakonec byl zásahem dvorního rady uchráněn před stěhováním, nicméně i nadále se potýkal se svými nepřáteli v podobě kolegů a úřadů.

Dílo je hodnoceno dvěma různými úhly pohledu. První z nich je úhel realistický, z jehož pohledu dílo hodnotil F. V. Vykoukal B. Chaloupka v časopise Moderní revue. Jiné hodnoty v díle spatřoval J. Vodák, který se zabývá spíše sociální otázkou díla.

Chaloupka ve své recenzi uvádí, že tento nový Klostermannův román je nejlepším z dosud vydaných děl. Sice pořad není uměleckým dílem, ale jistý posun v tvorbě tam je. Nicméně Chaloupka se sám domnívá, že tento román ani uměleckým dílem být neměl, Klostermannovi šlo pouze o co nejvěrnější zachycení osudů jednotlivců i celých rodin,

kteře se vydaly do Vídně, jak již název celého románu napovídá „za štěstím“. Chaloupka v tomto bodě velmi Klostermanna chválí, protože se mu skvěle povedlo popsat tehdejší vídeňskou společnost, kde hraje velkou roli to, jak zdejší obyvatelé Vídně, tak i příchozí Češi opovrhují Čechami. Klostermann v tomto díle zároveň nastínil mravní bídu, a to nejen v nižších vrstvách společnosti. Nicméně právě v tomto bodě Chaloupka vyslovuje jakousi nedůvěru vůči osudům některých postav v knize, neboť jsou až příliš podobné dílu francouzského naturalisty Emila Zola a konkrétně jeho dílu *Nana*. (CHALOUPKA 1895: 46)

V tomto bodu souvisí Chaloupkům kritický postoj s tím, že svou kritikou přispěl do časopisu *Moderní revue*, čili do časopisu, který se v 90. letech 19. století orientoval na dekadenci a symbolismus.

Další kritiku na nový román *Za štěstím* napsal F. V. Vykoukal do časopisu *Světlozor*. Vykoukal pochvaluje Klostermannův talent a dílo, které je prostředím, které zobrazuje, naprosto odlišné od jeho předchozích děl. „*A našemu autoru se ten přechod zdařil bez nejmenší úhony, s nejlepším zdarem,*“ (VYKOUKAL 1895 b: 396) což podle Vykoukala vypovídá o Klostermannově talentu a tvrdí, že dílo si zaslouží pozornost „*všeho čtenářstva českého.*“ (396)

Na druhou stranu Vykoukal Klostermannovi vytýká jednu z jeho postav, konkrétně postavu Bětušky, jejíž příběh je podle Vykoukala přeromantizovaný a tím se stává velkou slabinou celého díla. Nicméně Klostermann je chválen za většinu svých ostatních postav. (396)

Celkově Vykoukal hodnotí román *Za štěstím* velmi kladně. „*Zápas, zanikání i vznikání našich krajanů ve Vídni, zápas před 30 lety vcelku existenční, ano chlebový, jest vystižen Klostermannovým románem správně a poutavě.*“ (396) Vykoukal usuzuje, že kniha bude mezi čtenáři velmi oblíbená a právem si to zaslouží.

Dalším kritikem tohoto románu je Jindřich Vodák, který se ve své recenzi zaměřuje spíše na sociální problematiku a řeší Klostermannovo pojetí člověka a česko-vídeňský život.

Je nutno podotknout, že Vodák si zpočátku myslel, že se Klostermann se svými šumavskými hvozdy a samotami vyčerpá a unudí, ale on se namísto toho pomalu stává „*plodným spisovatelem.*“ (VODÁK 1896: 10) Dokonce je podle Vodáka vidět, že Klostermann se jen tak svého psaní nevzdá, „*protože jeho naturalisticko-psychologický*

román se dá libovolně stěhovat z prostředí do prostředí,“ (10) a proto mohl napsat tento román, protože stejně jak je mu známá Šumava, zároveň ví, kde, co leží i ve Vídni. Klostermann chtěl v tomto svém dalším románu zobrazit česko-vídeňský život, proto zde chtěl představit úplně všechny kasty a vrstvy společnosti. Ovšem místo toho, aby zobrazoval klasické „*obrazy ze života,*“ (10) jak bylo v té době obvyklé, píše „*mravoličné romány.*“ (10)

Vodák se ve své kritice věnuje otázce, jak je Klostermannem pojímán český člověk ve Vídni, přičemž tvrdí, že ve Vídni se z českého člověka stane prospěchář, který se zříká všech mravních zásad při vidině blahobytu. Zde však Vodáka napadá otázka „*Hodí se toto pojetí jen na českého člověka? Není v něm prostě obsažen vliv velkoměsta na venkovského přistěhovalce vůbec?*“ (10) I když, Vodák tvrdí, že by se nad touto otázkou nechalo déle uvažovat, Klostermann ve svém díle upozorňuje pouze na „*účinky prostředí.*“ (10) Člověk je pro Klostermanna „*bytost opatřena jistými pudy*“ („*v uznávání pudů leží snad všechen psychologický naturalismus a modernismus p. Klostermannův.*“) (10) Navíc Vodák tvrdí, že pro Klostermanna není lidské nitro hádankou, kdy u každého jedince je potřeba k hádání přistupovat individuálně. Právě naopak. Jedná se vždy o jevení jistých, známých a pevně stanovených schopností, kterými příroda člověka obdařuje. „*P. Klostermann nehledá v životě a jeho projevech nic nového, neznámého, přestává na tom, jak se obecně, běžně chápe.*“ (10) Podle Vodáka jsou jeho romány určeny hlavně pro zábavu.

1.1.5 Skláři

Román původně nesl název *Majitelé hutí*. Pod tímto názvem byl otištěn v časopise *Zlatá Praha* roku 1893. Knižně vyšel poprvé roku 1897. Z hlediska chronologického řazení děl by dílo spadalo svým vznikem do období vzniku románu *V ráji šumavském a Kam spějí děti*, nicméně děj románu se odehrává o mnoho let dříve, než děj zmiňovaných románů. Autor se v románu snaží vytvořit reálný obraz krize sklářského průmyslu a jeho děj je zasazen do měšťanského prostředí. V románu jsou zároveň zpracovány životní osudy Klostermannových předků, konkrétně předků z matčiny strany.

Kriticky se k tomuto dílu vyjádřil opět F. V. Vykoukal, který na dílo nahlížel a hodnotil z pohledu literárního realismu, jehož hodnoty v díle vyzdvihoval. Klostermann se ve své nové knize opět věnuje Šumavě, i když nyní opouští její močály a hvozdy a věnuje se místu, kde jsou zaváděny sklárny. „*Sledovati rozvoj několika rodin sklářských*

od prostého vzniku původního až k rozmachu velkopřumyslnickému a vyvinouti odtud unáhlený nebo pozvolný pád jejich, toť cíl tohoto vypravování autorova, na němž prý nic není vymyšleno.“ (VYKOUKAL 1898 b: 176)

Vykoukal připouští, že když látka románu není nová, je pořád nemálo zajímavá. Rovněž ale poznamenává, že by čtenářstvo jistě zajímaly i osudy dělnictva samotného, nýbrž jen osudy majetníků. Ovšem to již není látkou tohoto románu. (176)

Karel Klostermann je v této recenzi kritizován za to, že některé jeho dějové vývoje nedávají smysl. Ať už je tomu v případě továrníka Haslingera, který představuje moudrého továrníka, který z nepochopitelných důvodů naslouchá svému nepříteli, čímž se vede k vlastní záhubě. Toto však není jediný případ, a právě na toto nelogické jednání Vykoukala zaráží v díle spisovatele, který se vždy vyznačoval sklonem k realismu. (176)

Na druhou stranu Vykoukal Klostermannovi chválí pěkné vykreslení některých postav (Haslinger, pan Chablý, strýc Matěj apod.) a napínavé vyprávění zvláště v první polovině knihy. Zároveň v této recenzi Vykoukal uznává, že Klostermannův sloh již není tolik strojený jako v knihách předešlých. (176)

1.1.6 Domek v Polední ulici

Tento humoristický román byl poprvé vydán roku 1896 v nakladatelství Josefa R. Vilímka. Dílo pojednává o profesorovi, který se rozhodl společně se svou ženou koupit domek v Polední ulici (odtud pochází název celého díla). Správa domku jim přináší spoustu potíží a starostí, kterým nepraktický profesor čelí se zoufalstvím.

Velmi ostrá kritika na román se objevuje v časopisu *Rozhledy*, kde se pod pseudonymem D.³ autor kritiky k dílu vyjadřuje velmi ostře. Kritizuje se zde i samotný přebal románu, který je podle autora recenze považován za „*za jednu z nejbídnějších, jakými se jen kdy, který nakladatel opovázil zkoušeti trpělivost kritiky a obecnstva.*“ (D. 1897/1898: 802)

Kritizován je zde i samotný Karel Klostermann, o kterém se píše, že je to „*nejen praobyčejný, ale docela špatný diletant, že to je nejen duše neumělecká; studená, třísnící*

---

³ Přesné jméno autora se bohužel nepodařilo dohledat ani podle seznamu pseudonymů a zkratek ve Slovníku českých spisovatelů.

banalitou všecko, čeho se dotkne, ale že nemá ani zevní obratnost péra, routinu, šikovnou machu, již by dovedl jako tolik jiných nekritické čtenáře ošálit.“ (802)

Samotná novela je v recenzi hodnocena následovně: „*Je zoufale zrovna pustá jako ta zablácená a špinavá Polední ulice, kterou líčí, nudná až k smrti jako zaprášená silnice uprostřed vyprahlé roviny.*“ (802) Autor kritiky dokonce vybízí čtenáře ať než číst tento román, raději nedělají nic anebo se věnují nějakému sportu, protože to bude pořád lepší než věnovat čas této knize.

Autor recenze uvádí, že Klostermanna takto ostře kritizuje, protože mu jeho smýšlení přijde neobvykle banální a nízké. Tento fakt si uvědomuje obzvlášť ve chvíli, kdy dílo šumavského spisovatele porovná s knihou *Emancipovaná* od Karla Legera. I když ani toto dílo není žádným literárním zázrakem, její pojetí a provedení je slabé, nesplňuje, to, co slibuje, přes to všechno je v něm něco milého, sympatického. „*Jest to asi zásluhou básnické citivosti, čisté a ušlechtilé, kterou si pan Leger přinesl ze svých prací veršových do prósy a která mi tuto jeho práci tak výhodě odlišuje od banálního, slaměného produktu páně Klostermannova.*“ (802)

Autor recenze vyslovuje myšlenku, že spisovatele můžeme rozdělit do dvou skupin: „*jsou autoři, jimiž odpustíme z těchto příčin i nejšpatnější knihy...*“ (802). Do této skupiny by jistě patřil Karel Leger. A do druhé, nelichotivé skupiny, o které tvrdí, že sem patří autoři, kteří „*nám jsou protivní, i kdyby mluvili jazyky andělskými,*“ (802) by autor recenze zařadil Klostermanna.

Další kritiku na toto dílo napsal F. V. Vykoukal do časopisu *Světovzor*.

Podle Vykoukala je celá kniha jako mozaika, ve které jde o groteskní dojem celku, který hlásá určitou myšlenku. Při poznávání hlavních aktérů této knihy jsou nám najednou mnohem milejší drsní šumavští zálesáci. (VYKOUKAL 1898a: 344)

Z celé knihy mluví varovný a výstražný hlas, který ukazuje na bolavé stránky lidské společnosti, ale také na nedostatky, které má každý kraj v naší vlasti. Bohužel nic v knize není nic nadsazováno. (344)

Další, poněkud krátká, recenze na toto dílo se objevuje i v časopise *Zlatá Praha*. Pro Klostermanna je novela krokem zpátky a tento román zdaleka nedosahuje kvalit Klostermannových dřívějších knih. Jedná se o pouhé vyprávění historií, které může být užitečné pro prostého čtenáře. (ANONYM 1897/1898: 271)

Kritika se objevila i v časopise *Literární listy*, kde se autor, Pavel Kunz, zpočátku obrací k předchozí recenzi díla Karla Klostermanna, k recenzi na románu *V srdci šumavských hvozdů*, kterou napsal Jindřich Vodák a tvrdí, že s tím, co Jindřich Vodák napsal, musí naprosto souhlasit. „*Je to kniha umělecky docela planá, plochá, banální a jalová.*“ (KUNZ 1898: 249) Kunz dokonce píše, že už dlouho nečetl nic tak triviálního s „*tlachavě povídacím slohem hospodských zábav a anekdot.*“ (249)

Ve všech pracích Klostermannových vystupuje „*lidská bída, zlotřilost, zbídačenost, mravní i fyzická degenerace, zvrhlost i tupost v příšerné, odporné, hnusné a úmorné podobě.*“ (249) Nicméně pan Karel Klostermann tuto látku nezpracoval stylem jí úměrným, Klostermann pracuje s „*tlachovou důkladností, prázdnotou a novinářsky referentskou chladnokrevností.*“ (249)

Kunz se vyjadřuje i k postavám díla (šosáci, hlupci, darebové, surovci apod.) a k emotivním scénám, které Klostermann vypráví ve stále stejném módu. „*Nevzdá se pan autor tohoto anekdoticky prázdného, šprýmařsky žoviálního a hospodsky lenošného tlachu.*“ (249) Slabším povahám může být při čtení Klostermannova díla skoro úzko nad bezcharakterností autorovou. Celé dílo tak působí ještě víc „*trapnějším, odporně pustým dojmem (...).*“ (249)

V krátkém odstavci srovnává autor Klostermanna s Emilem Zolou, protože tento román se zabývá stejnou problematikou jako Zolova díla. Z příkladu můžeme změřit neuměleckost pana Klostermanna. (249)

Kunz zároveň hodnotí i předmluvu celého díla, kde Klostermann sám o sobě píše, že není pesimistou. Autor recenze mu tento verdikt věří, a dokonce o Klostermannovi tvrdí, že je to skutečně spořádaný a hodný muž, což je naprosto v pořádku. Problém nastává však ve chvíli, kdy se člověk s takto dobrou duší chystá vypravovat o útisku, zoufalství a bídě, protože celý autorův temperament je protichůdný, proto není schopný postihnout a dokonale vylíčit zoufalý smutek. (249)

1.1.7 **Mlhy na Blatech**

Román *Mlhy na Blatech* vycházel nejdříve v časopise *Máj* v roce 1906 a až o tři roky později dostal knižní podobu (roku 1909). Dokonce byl později i zfilmován. Děj románu se odehrává v blatské vesnici, která se nachází nedaleko Hluboké u Českých Budějovic. Román pojednává o historii dvou selských rodin (Potužáků a Krušných).

Pochvalný referát na tento román napsal pouze František Sekanina, který svým referátem přispěl do časopisu *Zvon*. Dílo hodnotí zejména z hlediska literárního realismu, jehož rysy v románu vyzdvihává.

Sekaninovi se na nové práci Klostermannově velice líbí způsob, kterým Klostermann oživuje svůj děj, tj. zakomponováním staré legendy Kubatovské. „*Je to bohatě založená historie dvou blatských rodin z let sedmdesátých, na kterých se jednak silně odrážejí reflexy zdravé minulosti, jednak reflexy zkaženého dneška.*“ (SEKANINA 1909/1910: 172)

Zároveň Sekanina neopomíjí zmínit vysokou cenu folkloristickou a vlastivědnou, kterou práce má, protože sám Klostermann trávil v samém centru kraje dva roky, aby mohl co nejpřesněji poznat zdejší lid a mravy. „*... a tak vše, co oživil z minulosti i z přítomna, má ráz vědeckého dokumentu a pravdivosti.*“ (172)

1.1.8 **Suplent**

Román vyšel roku 1913 a je Klostermannovým nejrozsáhlejším dílem popisující poměry na starém rakouském gymnáziu. Jsou zde zachyceny Klostermannovy osobní zkušenosti. Děj románu se tentokrát neodehrává v šumavské přírodě, ale v Praze.

Román vyvolal mezi českou kritikou velký ohlas. Literární kritici dílo hodnotili převážně z hlediska literárního realismu a jeho rysy v díle vyzdvihovali.

Kratší recenze na tento román se objevila i v časopise *Máj*, kde je hodnocen velmi kladně, a to především kvůli tomu, že autor vložil do knihy své vlastní osobní poznatky a prožitky. „*Nová kniha, která má všechny dobré vlastnosti péra Klostermannova, již pro osobní, jež autor do ní vložil, upoutá tím spíše.*“ (ANONYM 1912/1913: 508) Celkově nový román Karla Klostermanna zaujímá zvláštní místo vedle jeho předešlých děl. Opět se dostáváme do prostředí Šumavy, kde autor nějaký čas sám působil. „*Je to tedy práce vytěžená ze vzpomínek a pozorování světa a života, v němž autor po léta žil a pracoval.*“ (508) Možná se Klostermann touto knihou snaží vyrovnat se všemi svými vzpomínkami.

Tím pádem vzniká tento dvousvazkový román, který je plný postav a nejrůznějších podrobností.

Poměrně rozsáhlejší kritika od Karla Hikla byla otištěna v časopise *Přehled*. Podle Hikla se jedná o rozsáhlý román, na který nemůžeme nahlížet pouze z hlediska literárního, protože by mu bylo ukřivděno. (HIKL 1913/1914: 347)

Klostermann zde líčí jak školní život Slatinského, který je zajímavější, tak i jeho život domácí. Je zde řada postav, které jsou ostře vykresleny. Jak už to u Klostermanna bývá zvykem, daří se mu spíše tam, kde ironizuje, odsuzuje a posmívá se. Patří sem postavy jako inspektor Kopretina, profesor Drobílek, anebo Pepík Klopota, který je ovšem postavou pouze episodní. (347)

Zároveň se autorovi povedlo vykreslit několik scén. Například hned na začátku románu je Klostermann chválen za scénu z vlaku, později za scénu konference, a nakonec i za kapitolu o smrti Okrouhlíkové mezi vonnými kameny z rodných šumavských lesů v zelené vodě studené Vltavy.

Na druhou stranu je zde podle Hikla pořád velké množství nedostatků, které nelze přehlížet. Velkým problémem je to, že román je statický, popisný, neděje se nic důležitého. Školní rok se stává pouhou epizodou, kde už od začátku víme, že skončí dobře. A taky tomu tak je, když se suplent nakonec ožení s Kačenkou.

Dalším „problémem“ je sám hlavní hrdina, protože to je slaboch a naivní idealista. Román je zcela zbytečně natažen o jeho nekonečné rozhovory s Okrouhlíkem, jeho hloupý poměr ke Klementině a jeho nepochopitelnou pasivnost, což ve finále způsobuje to, že je román nestravitelný. Podle Hikla by přitom stačilo, kdyby Klostermann zajímavou látku zhustil pouze do jednoho svazku. „*Leč i tak dlužno tento povoláný protest vnímati. Tím více, že je psán zkušeným a osvíceným mužem, jenž miluje mládež a má rád školu.*“ (347)

Další kritika na toto dílo vyšla v časopise *Zvon*. Napsal ji pod pseudonymem „Tristan“ S.V.Friedl, podle kterého je román *Suplent* nejmilejším dílem Karla Klostermanna. Důkazem tomu je každá stránka tohoto románu, kdy autor s přesností líčí postavy a jejich osudy, vypravuje, poučuje a dějový proud se rozlévá do široké plochy. „*Suplent*“ *jest zajímavým a cenným historickým dokumentem bývalých našich školských poměrů, a s toho stanoviska dlužno jej oceňovati.*“ (FRIEDL 1913/1914: 275)

Kromě hlavní dějové linie, zde Friedl poukazuje na vedlejší dějovou linii, která se soustřeďuje na kritiku školských poměrů v Čechách a tím tvoří významnější a cennější stránku *Suplenta*. Klostermann zde vykresluje několik postav, ať už se jedná o ty s dobrým charakterem, nebo špatným, vyučující osnovy a ubohé pedagogické zásady, které jsou ztělesněny v postavě inspektora. Právě tyto části tvoří významné plus knihy a neztratí ve své podstatě a faktech na svém významu jako dokument historický, neboť dílo je ověřeno Klostermannovými zkušenostmi. (275)

Další poněkud kratší kritika na román *Suplent* vychází v časopise *Česká osvěta*. Tato recenze se soustředí zejména na děj celého románu a na prostředí, ve kterém se odehrává, jelikož právě toto školské prostředí je českými spisovateli téměř nedotčené a zároveň Klostermannovi velmi blízké, neboť on sám je profesorem na odpočinku. Klostermann se tedy i v tomto vyprávění opírá o své vlastní názory a jeho líčení má ráz zažitosti, zároveň zde vyznačuje touhu přispět k tomu, aby se již nekonaly žádné zlořády, které on sám poznal. (T. V. 1914: 56)

Kriticky se o tomto díle vyjádřil i V. Červinka v časopise *Zlatá Praha*. Červenka považuje čtyřsvazkový román za podrobnou a silně kritickou kronikou středoškolských poměrů z padesátých let v Praze. Na hlavním hrdinovi, Pavlu Slatinském, Karel Klostermann demonstruje, jak těžký měl život inteligentní člověk v tehdejší době. (ČERVINKA 1913/1914: 168)

I když je román velice dlouhý, pořád se čte krásně a hladce. Jelikož je zde obsažena ostrá kritika bezduchého systému školství, dá se celé dílo považovat za dokumentární počín, i když, jak se Červinka domnívá, na některých místech přece jen Klostermann přehání. Nicméně je na románu vidět, že jej psal „výborný znalec, pamětník, muž vřelého citu a zralého životního názoru,“ (168) jak uvádí Červenka v závěru své recenze.

Jako poslední uvádím kritiku F. V. Vykoukala, který se ve své kritice soustředí spíše na postavy románu a jejich osudy. Zároveň Vykoukal připomíná, že Karel Klostermann opět opustil své šumavské pole působnosti, a zaměřil se na Prahu, konkrétně na střední školu, kde se snažil právě na osudech jednotlivých postav vykreslit dřívější poměry ve školství. I když se školskému prostředí snažilo věnovat už pár autorů před Karlem Klostermannem téma zůstalo vždy spíše kulisou než vlastním předmětem díla. Klostermann v románu popisuje osudy suplenta během jednoho školního roku, což je

poměrně krátká doba, a i přes pestrý děj, by bylo vhodnější celé dílo zúžit. Z učitelského sboru Vykoukal nejvíce vyzdvihuje postavu suplenta Slatinského, ředitele Třesku, soudruha Okrouhlíka a inspektora Kopretinu. Mimo ně se v učitelském sboru nachází i mnoho dalších postav, které jsou plné života a některé dokonce velmi svérázné. (VYKOUKAL 1914: 142)

Román sám má kromě dějové linie, která se týká školního roku, i druhou, vedlejší dějovou linii, která se soustřeďuje na Slatinského osud v soukromí. I zde Klostermann vykreslil několik skvostných postav ať už dopodrobna propracovaných jako Klementina, nebo těch s pouze stručnými rysy jako nadporučík Alfréd a starý klopota. (142)

1.1.9 Žichovičtí pŭlpáni

Tento poměrně obsáhlejší román byl poprvé vydán roku 1914 v nakladatelství Josefa R. Vilímka. Dílo pojednává o takzvaných žichovických pŭlpánech, kteří se scházejí na nádvoří žichovického zámku a popíjejí pivo. Ve skutečnosti se však nejedná o skutečné pány, ale o skupinu kumpánů.

Tato Klostermannova novela nevyvolala mezi českou kritikou nikterak velké ohlasy. K dílu se vyjádřila P. Matenová v časopise *Ženský svět*, kde se domnívá, že „*Kouzlo prací Klostermannových pomalu, však jistě vyprchává.*“ (MATERNOVÁ 1915: 106) Kritička se obrací zpátky za románem *Suplent*, který už sám o sobě předpovídal cestu k zániku, ale přesto díky své dokumentárnosti získal ještě dobré literární ohodnocení. Podle Matenové se *Žichovičtí pŭlpáni* už nedají považovat ani za román, protože jejich látka vystačuje tak na průměrnou povídku. Jedná se spíše o hrst dojmů, které autor vypráví úzkému kruhu svých přátel, proto zde nelze nalézt ani žádné hlubší literární hodnoty. (106)

V závěru recenze Matenová teskní po předchozích zdařilých pracích Klostermannových a domnívá se, že se jich snad již nikdy více nedočkáme. „*Klostermannovo péro, které s takovou dovedností a láskou kreslilo nám kouzlo a vůni, život a zpěv šumavských hvozdů, zreziví snad nadobro!*“ (106)

Referát o *Žichovičtích pŭlpánech* byl otištěn také v časopise *Naše doba*. Autor referátu se zaměřuje spíše na prostředí vzniku objemného románu a na lidu žijícím v tomto prostředí, respektive na Klostermannovu bezmeznou lásku k oběma. (ANONYM 1913/1914: 1040)

I když je autor referátu nadšen z Klostermannovy nekončící lásky k tomuto prostředí, kterou lze vyčísti snad na každé stránce tohoto románu, přemíra této lásky se zde objevuje na úkor básnické stránky díla. „...tesknota, s kterou se bývalým životem v něm zabývá, vede opět k rozvláčnosti, při níž místo markantních základních rysů už uvedených nastupuje dobrácká povídavost.“ (1040) Stejný problém byl Klostermannovy vytýkán už při románu *Suplent*.

1.1.10 Vypovězen

Román *Vypovězen* byl vydán poprvé roku 1913 v nakladatelství Josefa R. Vilímka. Dílo podává obraz život lidí v jižních Čechách.

O tomto dílu Karla Klostermann se zmiňuje pouze jeden článek v časopise *Ženský svět*. Dozvídáme se v něm, že Klostermann se ve svých posledních pracích čím dál více vzdaluje své půdě, na které vyrostla jeho literární sláva, Šumavy. Už není více slyšet tajemný hlas šumavských hvozdů, už zbývá jen stesk a vzpomínky na lidská srdce a jejich tragédie. (K. 1915: 242)⁴

Přes to všechno nám autor dává dostatek důkazů, že všechny jeho postavy v novém díle zná dokonale. Vykresluje nám život chudé vesnice se vši svou tvrdostí. „Cítíme, jak autor přilnul k ubohému vypovězenci (...).“ (242)

Klostermann je kritizován za koncepci díla, která není bezchybná. Některá místa jsou příliš zdlouhavá. Na druhou stranu jiné pasáže mají bystrý spád a dovedou působit mocnou silou evokační, která zajistí autorovi vřelé přijetí mezi čtenáři. (242)

---

⁴ Přesné jméno autora se bohužel nepodařilo dohledat ani podle seznamu pseudonymů a zkratek ve *Slovníku českých spisovatelů*.

1.1.11 Ecce homo

Jedná se o sociální román z roku 1915, který pojednává o ztroskotaném manželství.

Ani tento román nebyl českou kritikou výrazněji zaznamenán. Dalo by se říci, že zájem o Klostermannovo dílo se pomalu vytrácí, stejně jako skvostná hodnota jeho děl. Na tento román vyšla pouze jediná kritika od F. Sekaniny v časopise *Zvon*.

Sekanina si není jistý, zda šlo při psaní panu Klostermannovi spíše o děj anebo o tendenční a výchovnou složku, kterou můžeme najít v každé kapitole. I když Klostermann pojmenoval své dílo „*Ecce homo*“ neboli „*ejhle člověk*“, čímž chce „*poukázati na muže zlatého, ideálně ryzího srdce, které umělo z gruntu milovati, a přece i odpouštěti*“, (SEKANINA 1915/1916: 41) ve skutečnosti Klostermann volá „*Ecce homies!*“ neboli „*Ejhle lidé!*“ Vyzývá zde opět lid šumavský, který Sekanina označuje jako „*lid bez světla, bez tepla a vznícení, obklopen jen tou divukrásnou, přírodní scenérií, ale tak zatvrdlí, že už ani ona je nemůže vzrušiti*.“ (41)

Jak Sekanina uvádí, Klostermann nepatří mezi spisovatele, kteří by svoji tendenci skrývali hluboko v ději. Právě naopak Klostermann s tendencí vystupuje mimo děj, aby na ni o to více poukázal. (41)

Sekanina se zároveň obrací k předchozímu Klostermannovu románu *Suplent*, který byl vesměs nadšeně přijat, což přikládá jako důkaz toho, že i tendenci „*tak dlouho kaceřované cizími i našimi l'art pour l'artisty, dostává se literárního přijetí*.“ (41)

1.1.12 Pozdní láska

Pozdní láska představuje dvoudílný román z roku 1919. Dílo pojednává o stárnoucím kupci, který žije v pošumavském městě a zamiluje se do své hospodyně.

Toto dílo nevyvolalo nikterak velký ohlas mezi českými kritiky. O *Pozdní lásce* byla napsaná pouze krátká zpráva v časopise *Česká osvěta*. Na dílo ve zprávě nahlíženo

jako na méně zdařilé, sloužící k pobavení spíše ženských čtenářů, nedosahujících stejných literárních hodnot jako Klostermannovy dřívější práce. (T. 1919: 193)⁵

1.2 Povědkové soubory

1.2.1 V srdci šumavských hvozdů

Sedm povídek z této knihy byly původně napsané německy pro časopis *Politik* (během let 1889-1894). Povídka Rychtářův syn byla napsaná pro časopis *Osvěta*. Povídky byly poté upraveny, přeloženy do českého jazyka a knižního vydání se dočkaly v roce 1896. Do knižního vydání bylo přidáno ještě pár povídek, které před tím v časopisech nevycházely.

Na tento soubor povídek vyšly za Klostermannova života pouze dvě kritiky – od Jindřicha Vodáka v *Literárních listech* a od B. Prusíka v *Lumíru*.

Vodák je ve své recenzi ke Klostermannovi kritický hned od začátku, kdy vyslovuje tvrdý verdikt: „*Je nečitelný.*“ (VODÁK 1897: 154) Zároveň vybízí čtenáře, kteří prozatím nejsou tohoto názoru, ať si vezmou knihu *V srdci šumavských hvozdů*, konkrétně povídku *Oční nákaza*, a názor jistě velmi rychle změní. Později dokonce Vodák označuje Klostermanna za „*povídálka, jenž na čtyřech stech stránkách nedovede vypočítat jedinou poctivou úrodnou myšlenku, neřkuli vzbudit nějaké docela všedně ušlechtilé, jemně libé hnutí citu.*“ (154) Vodák novelu považuje za paskvil spisovatelství, za hokus pokus, během něhož se spoléhá na nevědomost čtenáře, a tudíž se nemusí ani dvakrát snažit. (154)

Vodák se dále soustředí na jiná Klostermannova díla, na nichž prezentuje svůj vztah k jeho psaní a poukazuje na to, že dnes může kritik dílo milovat, ale i nenávidět. Sám Vodák má mnoho knih, které nenávidí. Patří mezi ně například Klostermannova novela „*Lidská spravedlnost*,“ jejímž předmětem je povstání proti Židům, které se odehrálo roku 1866 v Sušici. „*Nepotřebujete být ani antisemity, aby ve vás způsobil a stanovisko p. Klostermannovo vzbouřilo odpor.*“ (154)

---

⁵ Ve *Slovníku českých spisovatelů* tento pseudonym odkazuje ke třem jménům, Táborský František, Tille Václav a Dohnal Antoš. S největší pravděpodobností lze říci že autorem článku je Tille Václav, který se věnoval literární kritice a aktivně přispíval do časopisů *Národní listy* a *Venkov*.

Jako další příklad Vodák uvádí Klostermannovu povídku *Rychtářův syn*. Hlavním hrdinou je mladík ze zámožné rodiny, který si vezme dceru loupežného podvodníka a dá se jí plně ovládat, prodává kus po kuse své jmění, až přichází na mizinu. „*To je příběh, jenž působí p. Klostermannovi nejveselejší švandu v nejvulgárnějším smyslu slova.*“ (154)

Vodák uvádí také novelu *Vánoce pod sněhem*, kterou Klostermann napsal pro svého otce. V příběhu jde o to, že otec je lékařem a na Štědrý den je odvolán k loži umírajícího, kde s trouchnivějícím tělem a pozůstalou rodinou musí zůstat několik následujících dní kvůli nepřízni počasí. Tento námět děje je podle Vodáka považován za zastaralý, proto při čtení Klostermannových řádků doufáme, že bude příběh něčím zpestřen, což se však nestává. Je to mrzutá příhoda mít zkažený štědrý večer, ale i tak je mrzuté, když nemůžete jít na ples, protože vám obuvník nepřinesl nové boty. „*Pro takové příhody, jde-li o ně, nepíše se novelly, zvláště neumí-li vypravovatel vložit do svého vypravování ani tolik půvabu, co se ho vejde do školského článku.*“ (154)

Poslední novela, kterou Vodák zmiňuje a jež ho taktéž popudila, jsou „Vodní supové.“ Příběh o tom, jak vedle sebe žijí dva taškáři, kteří se naprosto nemohou vystát a až sňatek jejich dětí jim ukáže společnou cestu. Látka příběhu neobyčejně zajímavá, „*ale p. Klostermann udělal z obou těch taškářů dva tajrdlíky.*“ (154) A takovými tajrdlíky se hemží celá kniha.

Prusíkova kritika v *Lumíru* představuje nový Klostermannův román tematicky a kompozičně. Prusík začíná uznáním, že Klostermann už má své jméno, na kterém si může směle zakládat. Díky předešlým pracím už se nemusíme bát, že by o nový román „V srdci šumavských hvozdů“ nebyl zájem. Ovšem není to stejný román jako Klostermannova předešlá díla. Tentokrát se jedná o jedenáct drobnějších povídek, které vyobrazují nynější bídu šumavského lidu, který je pověřčivý a bezstarostný. Kniha vesměs není veselá, ba právě naopak je plná hrůz, až na pár ironických pasáží. (PRUSÍK 1896/1897: 108)

1.2.2 Bílý samum

Kniha *Bílý samum* se skládá ze čtyř povídek, z čehož dvě byly otištěny v německém jazyce v časopise *Politik*. Knižní podobu získaly povídky roku 1903.

Na toto dílo se objevily pouze dvě kritiky. První z nich je Vykoukalova recenze v *Osvětě* z roku 1903.

Klostermann se opět vrací na Šumavu, nicméně v této knize nepoukazuje na její krásu a dokonalost. Naopak, snaží se zobrazit její nevlídné stránky, které doléhají na tamější obyvatele. Celá kniha, respektive hlavní postavy jednotlivých příběhů, svádějí nerovný boj s krutou šumavskou zimou. Klostermann zachycuje tvrdou skutečnost života horalů. Jeho postavy nejsou uměle dokresleny, a tak vše působí nepopřetelně a přesně tak, jak by mělo. (VYKOUKAL 1903: 932)

V kritice Vykoukal zmiňuje i črtu „Vánice.“ V této povídce Klostermann zdařile vypodobňuje charakter horalů, kteří v neustálém boji se zimou, „zamrzli“ i jeden k druhému. Nedělají tak však ze sobectví, nýbrž z neustálé potřeby pamatovat sami na sebe a nestarat se o ostatní. (932)

Na druhou stranu v těchto „nepřístupných“ horalech stále bije vřelé srdce, jak je tomu důkazem v povídce „Bílý samum,“ kterou samu o osobě Vykoukal ovšem považuje za dílo méně zdařilé. A to zejména kvůli kusovité a nepevné stavbě povídky. (932)

Vykoukal ve své recenzi ještě zmiňuje povídku *Stará teta*, na jejímž základu stojí Klostermannovy zážitky z dob, kdy bydlel na horách. Již tím, že se jedná o memoáry, získává Klostermann čtenáře. Zisk je umocněn dokonalým zachycením svérázné postavy, jejíž vypodobnění je čtenáři velmi sympatické. (932)

Druhou kritiku na toto dílo napsal Marten do časopisu *Moderní revue*. Marten se nejprve vyjadřuje k předmluvě díla, kterou hodnotí jako „vzorný produkt umění.“ (MARTEN 1903: 555) Tvrdí, že Klostermann ničemu nerozumí a píše o všem. Společně s realistickou novelou p. K. Jonáše *Hostinec u krásné paní* považuje dílo za ukázkou poučné literatury, která je v této době tak populární. (555)

2. Literárně historická recepce Klostermannovy tvorby

2.1 Dějiny české literatury

Tato syntéza dějin české literatury byla vydána v Praze roku 1961 v nakladatelství Československé akademie věd. Konkrétně se jedná o třetí svazek s názvem Literatura druhé poloviny devatenáctého století. Hlavním redaktorem svazku je Jan Mukařovský a autorský kolektiv tvoří Jiří Brabec, Jaroslava Janáčková, Milan Jankovič, Karel Krejčí, Zdeněk Pešat a Miloš Pohorský.

Karel Klostermann je zde uváděn v kontextu rozvoje českého realistického románu. Rozšíření realismu souvisí se zesílením soudobých společenských rozporů, což vedlo k potřebě vytvoření pravdivého, neidealizovaného obrazu společnosti. Český realistický román je v této syntéze rozdělován na dva druhy – román historický (potažmo kroniky, které se v tomto období také začínají objevovat, jelikož dochází k rozkladu starého patriarchálního života na vesnici a zároveň se mění morální a společenský profil jejich obyvatel) a román vesnický, do kterého je zařazován i Karel Klostermann. (MUKAŘOVSKÝ 1961: 416)

K rozvoji vesnického románu dochází zejména kvůli snaze o zachycení mizejících znaků venkova a o zachycení obrazu soudobé vesnice. Do literatury začíná pronikat vesnická tematika a snaha vytvořit pravdivý obraz venkovského života. (416)

K autorům zabývajícím se vesnickým románem patří (včetně Karla Klostermanna, který je uváděn v souvislosti s následujícími autory):

- a) **Karel Václav Rais**, který se ve své tvorbě věnuje oblasti Podkrkonoší a Českomoravské vysočině. Snaží se o zachycení venkova v jeho reálné pravdivé podobě, tudíž nic neidealizuje a ani neodsuzuje svoje postavy.
- b) **Antal Stašek**, který se rovněž soustředí na podkrkonošskou oblast, konkrétně na jednu vesnici, která je v úzkém kontaktu s průmyslovým okolím.
- c) **Teréza Nováková**, která se zaměřuje na oblast východních Čech a zdejšího lidu.

Kromě těchto „hlavních“ spisovatelů, kteří měli rozhodující význam pro rozvoj uměleckého realismu vesnického románu, do této oblasti patří mnoho dalších autorů,

například Josef Holeček, anebo Karel Klostermann, který „vedle Holečka převyšuje práce ostatních autorů.“ (419)

Karel Klostermann je v syntéze v krátkém odstavci představován jako „*autor knih o šumavské přírodě a o životě drobných obyvatel tamějších zapadlých vesnic.*“ (419) Z jeho děl je zde uváděna pouze sbírka *V srdci šumavských hvozdů* a romány *V ráji šumavském* a *Skláři*. V těchto dílech je podle publikace znatelná Klostermannova znalost života šumavských obyvatel, jejich neustálý boj s ničivou přírodou, a hlavně jejich zápas za uhájení existence. Nicméně zároveň je také uváděno následující: „*V těchto pracích se také poměrně omezeně uplatnil autorův sklon k umělému zaplétání děje a nevěrohodné motivaci.*“ (419)

Jak vidíme, nejsou zde vůbec brána v potaz Klostermannova díla z pozdějšího období, zároveň se zde nenachází ani zmínka o jeho dílech, která nejsou zakotvena v šumavské prostředí (román *Za štěstím*) či díla, která se opírají o jeho životní zkušenosti profesora (román *Suplent*) a to z toho důvodu, že je na Klostermanna zde nahlíženo pouze jako na autora vesnického románu, čímž pádem jsou zde uvedena pouze díla, která se tohoto žánru týkají. (419)

Podrobněji je Klostermannova tvorba sepsána až v sekci „*Soupis spisovatelů s údaji životopisnými a bibliografickými,*“ kde je zároveň krátce uveden i jeho životopis, literární počátky, názvy spisů, které byly vydány až po jeho smrti, a kdo se o jejich vydání zasloužil. (575)

2.2 Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny

Obsáhlá syntéza *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny* vyšla v nakladatelství Atlantis roku 1995. Jejími autory jsou dr. Jan V. Novák a dr. Arne Novák.

Karel Klostermann je zde autory zařazen do kapitoly „Novelistika a román v době zápasu národnostních tendencí s kosmopolitismem.“ V této kapitole autoři píší o tom, že literatura v tomto období se rozvíjela dvěma směry. První směr byl realistický, kdy se autoři snažili o co nejpřesnější zachycení reality. Druhým směrem byla tendence liberálně reformní. Tyto dva proudy plynuly vedle sebe a autoři jako Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Karolína Světlá, Jakub Arbes a Antal Stašek jejich myšlenky kombinovali. Svěžest a význam jejich děl přetrvává. Na druhou stranu zde existovala i tendenční novelistika, která měla bohužel pouze časově přechodný význam. Knihy tohoto směru zastárly a jsou pouze dokladem dobové literatury. (NOVÁK 1995: 742)

Rozsáhlá problematika literatury tohoto období je autory členěna na čtyři skupiny:

- 1) Historická povídka a román
- 2) **Novelistika čerpaná ze života venkovského lidu** (Václav Kosmák, Gabriella Preissová, Jan Herben, Alois Mrštík, Metoděj Jahn, Viktor Kamil Jeřábek, Karel Václav Rais, Josef Holeček, Jindřich Šimon Baar, **Karel Klostermann**, Teréza Nováková)
- 3) Genderové obrazy společenské
- 4) Zábavné a konvenční vypravování

Novelistika čerpaná ze života venkovského lidu se řadí těsně k historickému povídkářství. „*Národní tradicionalismus se živil stejně poznáním lidské svéráznosti nejzachovalejších vrstev, jako studiem vlastenecké minulosti; namnoze hledán v duchovním životě rázovitých venkovanů odraz ideí reformace české.*“ (765-766) Tím pádem próza z let 80. a 90. souvisí s národně obrannými tendencemi. Kořeny západoevropské romantice položila Božena Němcová svými národopisnými zálibami. Za její bezprostřední pokračovatele by se dali považovat Karolína Světlá a Vítězslav Hálek. Oba dva se věnovali studiu duše lidu, zvláštní pozornost věnovali význačným rysům a nevšedním povahám. Bohužel ale vesnická skutečnost je v jejich dílech romanticky přibarvována. (766)

Národopis se u nás s postupem času prohluboval, stal se všestranným, započalo se sbírání a zkoumání zvykoslovné, studium lidového kroje a též dialektologie. Co se týká oblasti Moravy, ta si dlouho ponechala svůj svéráz, jejíž odlesk přinášela literatura. O moravské oblasti často psala Gabriela Preissová, Herben nebo bratři Mrštíkové. Postupem času však začal autory čím dál více ovlivňovat evropský realismus a spisovatelé se s Moravou přestávali spokojovat. Co se týká oblasti Čech, i zde vzkvétalo národopisné poznání. Nicméně spisovatelé z této oblasti se obracejí *„spíše k lidskému nitru, k myšlenkovému a mravnímu životu vesničanů i k sociálním poměrům ustavujícím novou podobu venkova, namnoze za leptavého působení měst, industrializace a zproletarisování pracovních tříd“* (767)

Karel Klostermann se ve většině svých děl věnoval oblastí Pošumaví, která jelikož ztratila již mnoho ze své původnosti ať už krajinné či obyvatelské (přiliv bavorských sousedů), ani Klostermann ve své tvorbě nedělá velké rozdíly mezi českými a německými obyvateli šumavských hvozdů. Právě chybějící etnickou jednotu nahrazoval konvenční romaneskní zajímavostí a v syntéze je označován za *„konvenčního povídkáře šumavských hvozdů jejich obyvatel.“* (787) Nicméně syntéza zdůrazňuje, že i přesto, že velkou část svého života Klostermann působil na německé realce, cítil se vždy uvědoměným Čechem.

Známým ho učinil jeho pseudonym Faustin, pod kterým začal přispívat črty do pražského „Politik.“ Zároveň pod tímto pseudonymem vydal svoji první knihu Böhmerwalskizzen, která byla ž roku 1925 přeložena do českého jazyka pod názvem „Ze Šumavy“ Co se týká jeho obrazů ze Šumavy, dalo by se říci, že jde ve stopách německých básníků Šumavy a Českého lesa – Josefa Ranka a Adalberta Stiftera. (788)

Roku 1890 se stal i českým spisovatelem. Na českou literární scénu vstoupil dílem „Rychtářův syn.“ *„Upoutal lehkým a půvabným způsobem vypravování, svižně povídacím a barvitým slohem, ději napínavými, příběhy konvenčně erotickými. Zevrubná líčení ze života sklářů, dřevařů, vorařů, pytláků a hajných šumavských, jmenovitě z osudného roku 1870, lýkožroutové katastrofy, seskupuje kolem libivých milostných historií jako barvitou dekoraci. Vášnivým scénám vždy romaneskně uspořádaným dává odehrávat se v barvitém rámci krajinářském. Prosyceném, nadšením pro hory a lesy.“* (788)

Na druhou stranu je v této syntéze zdůrazněno, že se Karel Klostermann ve svých dílech vůbec nesoustředil na lidský svéráz, neřešil duše svých postav, čímž pádem postavy často působí spíše dekorativním dojmem. (788)

Co se týká jeho děl, syntéza zde uvádí velké množství jeho prací. Ať už se jedná o šumavské práce, kam patří díla jako *Ze světa lesních samot*, *V srdci šumavských hvozdů*, *Skláři*, *Kam spějí děti*, *Světák z Podlesí* a *Zmizelá osada*, nebo další díla, která nejsou vázaná na šumavské prostředí (román ze života vídeňských Čechů *Za štěstím*, pokus o rodinnou selskou kroniku *Mlhy na Blatech*, nebo konvenční obraz nesprávných poměrů na pražských středních školách *Supplent*). Dokonce syntéza zmiňuje i Klostermannova méně známá díla (*Hostinný dům*, *Pan Zbyněk na Čekanově*, *Ecce Homo*, *Pozdní láska*). (789)

V roce 1908 odešel Klostermann do důchodu a chtěl se plně věnovat literární činnosti. „...ale v pozdní té nadprodukci opustil již půdu šumavskou, a tím pozbyl úrodnější inspirace.“ (789)

O Klostermannovi lze v syntéze najít ještě zmínku v souvislosti s větví mimopražského novinářství, konkrétně s českým novinářstvím vídeňským. Tato žurnalistika se soustředila ve *Slovanu* a *Vídeňském deníku*. Redaktorem obou tisků byl Jan Janča, „který také jako genrový povídkář a romanopisec živě nakreslil figurky a typy češství dolnorakouského, zpodobněného plněji Karlem Klostermannem, J.R. Hradeckým a satirikem Václavem Hrubým.“ (862)

2.3 Česká literatura od počátků k dnešku

Jedná se o syntézu české literatury z roku 1998, jejímiž autory jsou Jan Lehár, Alexandr Stich, Jaroslava Janáčková a Jiří Holý. Syntéza vyšla v nakladatelství Lidové noviny. O Klostermannovi se publikace poprvé zmiňuje až ve druhém oddílu knihy „Od romantismu k symbolismu“ a v tomto oddíle ve třetí kapitole s názvem „Novoromantické kolem Ruchu, Lumíru, Květů.“ Karel Klostermann je zde tedy dáván do souvislosti s ruchovsko-lumírovským proudem. (LEHÁR, STICH, JANÁČKOVÁ, HOLÝ 1998: 293)

Často bývá na Ruchovce a Lumírovce nahlíženo jako na dvě skupiny s různým zaměřením, což není zcela pravda. Obě skupiny se doplňovaly a obohacovaly. Ruchovsko-lumírovské pokolení se v české literatuře objevuje od 70. let až do první světové války. Autoři v tomto období často navazovali na předchozí směr (romantismus), ale zároveň už začínali přijímat podněty aktuálnějších slohů (dekadence, realismus, impresionismus), proto bývají označováni jako novoromantické. Práce novoromantiků se v tomto období velmi rozvíjí a syntéza jejich práci dělí do takzvaných tří vln. (294)

Do první vlny řadí všechny, kteří navazovali na pocity naděje i rozčarování. Tyto pocity měly v té době nejrůznější podněty „*V Čechách se rozvinulo velké státoprávní opoziční hnutí proti Vídni, jež vládní perzekuce postupně rozložila a zlomila. Zklamání z domácí politické scény zesílilo porážka Francie v prusko-francouzské válce. Navíc první celosvětová hospodářská krize v roce 1873 upozorňovala na záporné důsledky průmyslové revoluce. Byla otřesena víra v pokrok.*“ (297)

K této nastíněné atmosféře se bezprostředně vyjadřovala mladá poezie v almanaších (Ruch, Almanach českého studentstva, Anemonky, básně omladiny jižních Čech). Za výrazného mezigeneračního básníka je považován Václav Šolc, a to především díky svému dílu Prvosenky. Z oblasti prózy sem spadá Václav Beneš Třebízský, který se věnoval psaní historických povídek, a Jakub Arbes, který psal převážně romaneta. (297)

Druhá vlna se nese ve znamení poezie. Básníci na poezii nahlíželi jako na „*schopnost mluvit o velkém, celkovém a zásadním, co povznáší i znepokojuje a co stmeluje duchovní elitu v jejím snažení pěstovat jiné hodnoty než utilitární.*“ (298) Na druhou stranu próza v této vlně má schopnost bavit, vychovávat a upoutávat

širší publikum. Do této skupiny patří přední čeští spisovatelé jako Jaroslav Vrchlický, Svatopluk Čech, Julius Zeyer a Josef Václav Sládek. (298)

Třetí vlnu, tedy vlnu, do které je zařazen i Karel Klostermann, tvoří autoři, kteří měli svojí generační zkušeností blízko k ruchovsko-lumírovským básníkům, nicméně na rozdíl od nich se věnovali próze. Nejčastěji psali prozaické povídky, romány, nebo celé románové kroniky a epeje. Často se zajímali o národní dějiny (A. Jirásek a Z. Winter) a o venkovský lid (Holeček, Stašek, Nováková, Klostermann). (298)

V ruchovsko-lumírovské próze by se dalo vytyčit hned několik jejích rysů. Autoři nacházeli často zalíbení v obyčejném životě prostoupeném nevšedními lidmi. Co se týká charakteru hlavního hrdiny, jednalo se často o snílky, hloubavce, hledače ideálů a pravd. V tomto bodě se Klostermannova tvorba poněkud rozchází s „normou“, jelikož jeho hrdinové jsou aktivní a z části se jejich aktivita promítá do praktického jednání. Dalším bodem, kde Klostermannova tvorba nepodléhá společným rysům je ve vymezení času a prostoru, který je u většiny soudobých autorů ironizován, ale u děl Karla Klostermanna (a Aloise Jiráska) staví hrdinovi překážky, čímž ověřují jeho sílu a odolnost. Dějištěm ruchovsko-lumírovských próz bývá určitý kraj, který má být vystižen ve svém rázu. U Karla Klostermanna je tímto krajem Šumava, u Novákové Litomyšlsko a Poličsko, u Holečka část jižní Čech. *„Jmenovaní spisovatelé se snaží vytvářet sociálně závazný výklad světa, navrhopvat jisté modely chování, a tak v atmosféře neklidu na předělu století zabezpečovat jistou stabilitu kultury.“* (302)

Prózu této třetí vlny můžeme dále rozdělit na dvě odvětví: na historickou beletrii (A. Jirásek, Z. Winter) a na venkovský román (K. Klostermann, J. Holeček, A. Stašek, T. Nováková). (302)

Všichni příslušníci venkovského románu hledali tajemnou duši venkova. Každý ji hledal jinak a v jiném koutě Čech. Dokonce se v devadesátých letech vedl spor o to, zda takové hodnoty vůbec existují a zda je možné je nalézt. (303)

V této podkapitole o vesnickém románu má právem své místo i Karel Klostermann. Nejdříve je zde ve zkratce představeno jeho mládí, studentská léta a literární počátky s fejetony a črty pro časopis Politik. *„Kultivovaností podání, odstíněným užitím spisovného jazyka a příslušných nářečí byl souměřitelný s nejlepšími spisovateli německého jazyka z konce století.“* (359) Později jsou jeho črty knižně vydány

pod názvem Böhmerwalde a ještě o něco později jsou přeloženy M. Stunovou, která ovšem při překladu nevystihla hovorovou a nářeční odstíněnost Klostermannova vyprávění.

Co se týká Klostermannovy tvorby, syntéza zde zařazuje téměř veškerou jeho tvorbu bez ohledu na to, že se třeba zcela nevztahuje k venkovskému románu. Nicméně jeho venkovské romány *Ze světa lesních samot* a *V ráji šumavském* ho vynesly na výsluní popularity. Dále jsou zde zmiňovány i další Klostermannovy romány, které pojednávají o neudržitelnosti patriarchálních poměrů v podmínkách dravého podnikání a odloučení od domova (*Za štěstím*, *Kam spějí děti*, *Skláři*). Na počátku 20. století se Klostermannovi nejvíce daří v tvorbě drobnějších prací a vznikají díla jako *Urvané listy*, *Pošumavská rapsodie*, *Vypovězen*, *Mrtví se nevracejí*. *„Na rozdíl od povídky raisovské, v níž vládl objektivní vypravěč, Klostermannovy povídky zvyšují dojem „prožitosti“ vyprávěním v první osobě. Vypravěč se zaklíná, že postupuje podle skutečnosti, přičemž svou řeč prosycuje nadsazováním a postupy, které připomínají ústní vypravování.“* (361)

Syntéza bere v potaz i Klostermannovo snažení o soupis svých vzpomínek. Za Klostermannova života stihla však vyjít jen jejich část (*Červánky mého mládí*).

„V regionálně zakotvené beletrii, pěstované na předělu 19. a 20.století, zaujal Karel Klostermann prvořadé místo. Šumava je v jeho uchopení domovem živlů a živelnosti, zavátých cest a přírodních pohrom. Ukládá krajní zkoušky člověku, který tu má obhájit existenci a nejednou holý život. (...) Klostermann rozšiřoval svou čtenářskou obec soustředěním se na člověka v nebezpečné akci uprostřed vánic, bažin, bezcestí, tváří v tvář zlovůli lidí a tlakům setrvačného prostředí.“ (361-362)

2.4 Trvání v proměně

Tato syntéza české literatury už patří k současnějším pracím. Byla vydána roku 2010 v nakladatelství ARSCI a jejím autorem je Aleš Haman. Klostermann je zde zmiňován až téměř v samém závěru publikace, a to v poslední kapitole s názvem „Proměny realismu na konci století (naturalismus, impresionismus).“ (HAMAN 2010: 299)

Kapitola nejdříve popisuje historicko-literární kontext doby. Období devadesátých let je zde hezkou metaforou přirovnáváno k duchovnímu větru, „*jenž strhával do svého proudu vše, co dosud platilo za hodnotné, za vzor a příklad.*“ (299)

V tomto období rovněž docházelo ke vzniku nových směrů, které se vzájemně prolínaly a střetávaly. Vznik nových tendencí byl nejvíce znatelný v poezii, kde se od konce 80. let vrstvily různé pocity a duchovní postoje, které reagovali na sociální a kulturní krizi předchozího období. Krize souvisela především s rozpadem ideologické jednoty národa. Ke konci 19. století, konkrétně v roce 1895, se sešli někteří představitelé nových myšlenkových a uměleckých směrů v manifestu Česká moderna. Nejdůležitějším bodem tohoto procesu se stalo vystoupení tehdejších dekadentů, Jiřího Karáska a Karla Hlaváčka. Jejich odpor k pevně zakotvené společnosti splýval s pocity únavy a vyčerpání. Zároveň s dekadencí se prolínal nový umělecký směr – symbolismus. Tento směr dosáhl mimořádného rozvoje v bohatě metaforickém básnickém výrazu Otokara Březiny. Byla to právě básnická tvorba, kterou v tomto období vstupovala česká literatura na scénu evropskou. (300)

V osmdesátých letech se v literatuře začínají objevovat prózy, které obsahovaly buď prvky nového deziluzivního vnímání světa (díla Šimáčka, které čerpaly náměty z továrního prostředí), nebo prózy, které zdůrazňovaly sociálně dokumentární povahu. Do této sekce patří díl Karla Klostermanna, Herbena, Raise apod. (300)

Na Karla Klostermanna je zde nahlíženo (stejně jako na K. M. Čapka Choda) jako na autora na rozhraní mezi realismem a naturalismem, a to zejména především kvůli odlišné lokaci jejich příběhů. Lokace vyplývá z názvu děl: *Z pražských zákoutí, Z opuštěných míst, Ze světa lesních samot* atd. „*Motivický rámeček prozaických obrazů se přesouval do míst, která byla vysunuta na okraj společnosti, do sociálního „podsvětí“ nebo do lidského ústraní.*“ (301)

Co se týká samotných děl Karla Klostermanna v publikaci je zdůrazňován pouze jejich motiv, a sice konflikt člověka s jeho slabostmi a nespoutané síly přírodních živlů. *„Katastrofická ničivost šumavských bouří a přírodních pohrom sblížovala jeho romány s naturalismem, zřetel k sociálním podmínkám života šumavských horalů a kresba rázovitých typů jim zachovávala rysy realistické.“* (304)

2.5 Panorama české literatury

Poslední syntéza, kterou беру v potaz při literárně historické koncepci děl Karla Klostermanna, je reedice syntézy Panorama české literatury, která vyšla poprvé roku 1994. Tato reedice, se kterou jsem pracovala, byla vydána roku 2015 nakladatelstvím Universum. Editorem syntézy je Lubomír Machala, nicméně na vzniku se podílelo několik dalších osobností, například J. Galík, P. Hora, E. Petruš apod. (MACHALA 2015:157)

Klostermann je v této syntéze autory zařazen do kapitoly o rozvoji literárního realismu v 80. letech 19. století, stejně jako ve starší verzi této syntézy z roku 1994.

Literární realismus v období 2. pol 19.století rozvíjel po celé Evropě (Rusko – Ivan Sergejevič Turgeněv, Lev Nikolajevič Tolstoj, Fjodor Michajlovič Dostojevskij; Polsko – Henryk Sienkiewicz, Norsko – Henrik Ibsen). Přívrženci realismu se snažili o co nejpřesnější poznání reality a následně její objektivní i kritický obraz, který by zaznamenával i typické rysy hrdinů a prostředí. (158)

Realismus však nebyl záležitostí pouze literatury. Jeho odkazy můžeme pozorovat i v přírodních objevech (Charles Darwin), genetice (Gregor Mendel), bakteriologii (Louis Pasteur), pozitivistické filozofii (August Comte) a v neposlední řadě v evoluční teorii (Herbert Spencer).(158)

Naše literatura 80. let 19. století navazuje na snahy o literární a umělecký realismus. Tyto snahy byly ve 40. letech prezentovány Němcovou, Havlíčkem a Tylem. *„Realismus v jejich pojetí byl uměním v podstatě tendenčním, usilujícím jednak o věrné zobrazení reality, jednak o pomoc národnímu hnutí v dalším rozvoji a emancipaci.“* (162) Pozdější generace šedesátých let usilovala téměř o totéž. *„...její úsilí o literaturu demokratickou a moderní po všech stránkách směřovalo ke společenskému románu se sociálními tendencemi, jež byly prosazovány též s národními ideály svobody a pokroku.“* (162) V tomto období se zrodil i realismus politický, za jehož zakladatele a vůdčí

osobnost je považován Tomáš Garrigue Masaryk. „*Původně kulturní a později i politické hnutí se vyznačovalo důrazem na věcnost, vědeckost a kritičnost proti historismu a vůbec přečeňování historie, všech forem romantičnosti a kultu nadšení a smyšlenek.*“ (162) Tomáš Garrigue Masaryk se zároveň snažil o bližší spojení literatury a života a požadoval, aby hlavní funkcí literatury bylo poznání. V souvislosti s těmito požadavky se přesunul zájem nejen na rozbor díla a autora, ale také na společnost, ze které autor a dílo pochází. Silné společenské tendence v próze 90. let (A. Stašek, A. Jirásek, T. Nováková, K. V. Rais, J. Holeček, Mrštíkové) zapříčinili vznik kritického realismu. „*Ten zdůrazňuje jednak dobovou souvislost s epochou pokročilého stadia vývoje kapitalismu a devalvaci mezilidských vztahů na úroveň vztahů čistě obchodních, jednak konflikt ideálů a skutečnosti i rozrušení všech norem a hodnot společenského života, jen s sebou přináší.*“ (162-163) Naproti romantičnu a realistickému dramatu se začíná utvářet nové směr – naturalismus. Tento směr vidí poslání lidí ohraničené biologickými i sociálními podmínkami. Existence jedince je podmíněna dědičností, etnickou příslušností a sociálním postavením. (162-163)

Literaturu realismu tohoto období zde autoři opět rozdělují do dvou skupin. První skupinu tvoří historické povídky, které mají lidem sloužit jako povzbuzení k vlastenectví a mravnosti. (V. B. Třebízský, A. Jirásek, Z. Winter) (163)

Druhou skupinu naplňuje další tradiční téma tohoto období – vesnický život. Od drobných črt, které se původně věnovaly tomuto tématu, přes povídky Tyla a Němcové, se v tomto období dostáváme k rozsáhlým románovým útvarům. Nezměnil se jen slohový útvar, nýbrž i ráz vesnice. Z vesnice dřívější patriarchální a vždy zdrženlivé všem cizincům a společenským změnám je ve druhé polovině 19. století na vesnici nazíráno se všemi jejími sociálními problémy a konflikty, které vesnici přineslo zrušení roboty (1848) a pronikající kapitalismus. V próze 80. let se snaží spisovatelé vycházet z jejich zkušeností a tradic. Snaží se zobrazit vesnici i se všemi jejími nedostatky a nastínit možné řešení situace, které každý spatřuje v něčem jiném, například Holeček navrhuje návrat k původním ideálům křesťanství, Nováková zobrazuje tragické osudy venkovských lidí a snaží se o náboženskou obrodu. „*Podobně další autoři (například Karel Klostermann nebo Jindřich Šimon Baar) odhalovali se svých regionech specifické rysy venkovského života s jeho nezaviněnou tragikou a toužili je mravně a nábožensky obrodit.*“ (168)

Do této skupiny právem patří odstavec i Karlu Klostermannovi, který látku pro svoji tvorbu čerpal z jižních Čech a Šumavy, odkud pocházeli jeho rodiče. Syntéza zde

nijak obsáhleji neuvádí Klostermannovy spisovatelské začátky. Pouze se zmiňuje, že začínal jako německý spisovatel, ale později přešel k českému jazyku. Co se týká Klostermannových děl, syntéza ho uvádí spíše jako šumavského spisovatele, který se věnoval pouze zdejší krajině a živelným pohromám. „*Klostermannovi venkovští hrdinové zápolí s bídou i šumavskou přírodou, kterou autor vylíčil velmi sugestivně a s důvěrnou znalostí.*“ (172) Co se týká konkrétních děl, uvádí syntéza pouze pár jeho děl. Ať už se jedná o soubory povídek (*V srdci šumavských hvozdů*, *Pošumavské rapsodie*), nebo romány (*Ze světa lesních samot*, *V ráji šumavském*). Dále je zde zmíněn jeho románová kronika *Mlhy na Blatech* a čtyřsvazkový román *Suplent*, do kterého čerpal z vlastních zážitků, a který je dnes pouhým svědectvím o tehdejších špatných poměrech ve starém rakouském školství.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit obraz toho, jak bylo nahlíženo na díla Karla Klostermanna během jeho života a následně porovnat jednotlivé výklady jeho tvorby v literárně historických syntézách.

Prvním obsáhlejším dílem po Klostermannových črtách a fejetonech byl román *Ze světa lesních samot* (vydáváno časopisecky od roku 1891, knižně vydáno roku 1894 v nakladatelství Josefa R. Vilímka). Dílo se stalo první částí takzvané „šumavské trilogie.“

Soudobou kritikou byl román hodnocen ze dvou různých úhlů pohledu. V prvním z nich bylo na román nahlíženo jako na dílo realismu. Tomuto hodnocení odpovídá Holečková kritika, ve které vyzdvihuje Klostermannův způsob líčení přírody a zde žijících lidí. Zároveň dílo označuje za zdravou četbu, čímž se román dostává do tichého rozporu s dekadencí. Z realistického hlediska hodnotil román i Jindřich Vodák. Nicméně ten považoval dílo za příliš mechanickou záležitost, a dokonce jej srovnával s literaturou pro děti, která je má seznámit se život Eskymáků, Indiánů apod.

Druhou rovinou by bylo hodnocení Tomáše Garriguea Masaryka, který se k dílu také vyjádřil. Nicméně spíše než estetickou a literární stránku, hodnotil národnostní, morální a sociální problémy v díle. Masaryk obdivoval Klostermannův způsob, jakým nazírá na lidi v šumavských samotách, jak promlouvá k srdci Čechům i Němcům, a přitom zůstává stále čestným Čechem. I přes relativně libivé ohlasy mělo dílo podle kritiků pár nedostatků, a to zejména v oblasti slohu, který by měl být pružnější.

Další dílo z „šumavské trilogie,“ román *V ráji šumavském* (vydáváno časopisecky roku 1890, knižně roku 1893 v nakladatelství Josefa R. Vilímka), byl rovněž hodnocen zejména z hlediska realismu. Nicméně názory kritiků jsou téměř v absolutním rozporu. Zatímco Jindřich Vodák s F. V. Krejčím vytýkali Klostermannovi neschopnost vyjádřit krásu, kterou je obklopen, primitivní posunování děje a celkově na tvorbu nenahlíželi jako na umělecké dílo, F. V. Vykoukal a F. Pátek velice pochvalovali nejen Klostermannovu výtečnou znalost Šumavy, ale i způsoby líčení zdejší přírody a lidí.

V souvislosti s dokonalým líčením přírody kritici na dílo ještě pohlíželi z hlediska literárně sociálního, neboť právě díky dokonalému líčení je Klostermann tak oblíbený u čtenářů a česká literatura v něm nalézala zdatného pracovníka.

Posledním dílem „šumavské trilogie“ je román *Kam spějí děti* (vydáno 1901 v nakladatelství Josefa R. Vilímka). Dílo bylo poměrně kladně přijato a vyzdvihovány byly zejména jeho realistické rysy jako vykreslení postav a střízlivé zobrazení skutečnosti). Poměrně kriticky bylo dílo okomentováno A. Procházkou, který jakožto čelní představitel dekadence, která byla naprosto v rozporu s Klostermannovou tvorbou, nespátroval v románu zalíbení.

Vydání románu *Za štěstím* (vydáno 1895 v nakladatelství Josefa R. Vilímka) způsobilo Klostermannovi potíže, jelikož se v románu postavil na stranu ubohých Čechů, což se znelíbilo německé veřejnosti a školským úřadům. I když ze způsobených komplikací nakonec vyvázl relativně bez úhony, i nadále se musel potýkat s nepřáteli.

Román *Za štěstím* je prvním románem, který se neodehrává v šumavském prostředí a podle soudobých kritiků se Klostermannovi tento přechod velice zdařil, což vypovídá o jeho talentu.

Dílo je opět hodnoceno dvěma různými úhly pohledu. První z nich je úhel realistický, ve které je Klostermann chválen za dokonalé popsání skutečnosti čili obrazu tehdejší Vídně.

S realistickým pohledem na dílo souvisí i kritika B. Chaloupky, který sice spatřuje v díle zdařilé prvky, nicméně celkově dílo odsuzuje. Chaloupkův kritický postoj souvisí s tím, že svou kritikou přispěl do časopisu *Moderní revue* čili do časopisu, který se v 90. letech 19. století orientoval na dekadenci a symbolismus. Z tohoto důvodu je v Chaloupkově recenzi Klostermann odsuzován za přílišnou podobnost osudů postav románu postavám románů francouzského naturalisty Emila Zoly.

Jiné hodnoty v díle spatřoval Jindřich Vodák, který jednak nahlížel na dílo jako na naturalisticko-psychologický román, jednak dílo hodnotil spíše ze sociálního úhlu. Konkrétně se zaměřil na otázku, jak je český člověk pojímán ve Vídni. Z takového člověka se totiž často stává prospěchář, který se zříká všech mravních zásad při vidině blahobytu.

Dalším Klostermannovým románem jsou *Skláři* (původně vycházel časopisecky pod názvem *Majitelé hutí* roku 1893, knižně vydáno 1897 v nakladatelství Josefa R. Vilímka). K dílu se vyjádřil zejména F. V. Vykoukal, který dílo hodnotí z pohledu realismu, jehož rysy v díle vyzdvihuje (pěkné vykreslení děje, napínavé

vyprávění). Z Vykoukalovy kritiky lze zpozorovat, že došlo k mírnému zlepšení Klostermannových spisovatelských dovedností.

Velmi ostré kritice musel čelit další román *Domek v Polední ulici* (vydáno v roce 1898 nakladatelstvím Josefa R. Vilímka). V časopise *Rozhledy* se objevila kritika psána pouze pod pseudonymem D., která se ohrazovala nejen proti samotné kvalitě díla, osobnosti Karla Klostermanna, ale dokonce i přebalu knihy.

Veškerá kritika románu plyne zejména z toho, že Klostermann je spořádaný a hodný muž, což je naprosto v pořádku, nicméně problém nastává ve chvíli, kdy se člověk s takto dobrou duší chystá vypravovat o skutečnosti mírně naturalisticky, protože celý jeho temperament je protichůdný, čímž pádem není schopný postihnout a dokonale vylíčit zoufalý smutek.

K dalšímu románu *Mlhy na Blatech* (vydáváno časopisecky v roce 1906, knižně vydáno roku 1909 v nakladatelství Josefa R. Vilímka) se vyjádřil pouze František Sekanina, který na dílo nahlížel opět jako na realistickou tvorbu. Zároveň se Sekaninovi velice líbil způsob, kterým Klostermann obohacuje své vyprávění – zakomponováním staré legendy Kubatovské.

Klostermannovým nejrozsáhlejším dílem se stal román *Suplent* (vydáno před první světovou válkou v roce 1913 v nakladatelství Josefa R. Vilímka), ve kterém zpracoval své osobní zkušenosti ze školské oblasti, jež přidávají dílu na hodnotě. Jedná se o román, ke kterému se vyjádřilo nejvíce soudobých kritiků a bylo považováno za vrchol Klostermannovy tvorby. Toto zjištění je poměrně zajímavé, jelikož v dnešní době není román *Suplent* ani zdaleka považován za jádro Klostermannovy tvorby. Dokonce je odsunut spíše na okraj.

Román je opět hodnocen z hlediska realismu, jehož rysy dokonale splňuje svým dokonalým vylíčením postav, jejich osudů a prostředí. Nicméně, vzhledem k tomu, že se jedná o čtyřsvazkové dílo, je román na některých místech až příliš popisný, což vede ke zbytečnému natahování děje. Kritici se vyjádřili i k vedlejší dějové linii, kritizující tehdejší školské poměry, která je významnou a zdařilou součástí díla.

Dalšímu románu s názvem *Vypovězen* (vydáno před první světovou válkou roku 1913 v nakladatelství Josefa R. Vilímka) se věnuje pouze jeden článek, který hodnotí dílo velmi stručně a z pohledu literárního směru realismu.

Klostermannova novela *Žichovičtí pulpáni* (vydáno roku 1914 v nakladatelství Josefa R. Vilímka) nevyvolala mezi českou soudobou kritikou nikterak velké ohlasy, což mohla zapříčinit i právě začínající první světová válka. K dílu se vyjádřila pouze Pavla Maternová, která se domnívala, že kouzlo Klostermannových prací již pomalu vyprchává.

Sociální román *Ecce homo* (vydáno během první světové války roku 1915 v nakladatelství Josefa R. Vilímka) nebyl českou soudobou kritikou výrazněji zaznamenán. Dalo by se říci, že zájem o Klostermannovo dílo se pomalu vytrácí, stejně jako skvostná hodnota jeho děl. Kriticky se k tomuto dílu vyjádřil pouze F. Sekanina, který se už nezaměřuje na dílo z hlediska literárního realismu. Ve své kritice se soustředí spíše na záměr díla. Sekaninovi totiž není zcela jasné, zda šlo Klostermannovi při psaní spíše o děj, anebo tendenční a výchovnou složku, kterou lze najít v každé kapitole.

Ani další román *Pozdní láska* (vydáno po první světové válce roku 1919 v nakladatelství Josefa R. Vilímka) nevyvolal velký ohlas mezi českými kritiky. Na román reaguje pouze jeden článek, který už nehodnotí dílo z hlediska realismu, ale už na dílo pohlíží jako na méně zdařilé a sloužící spíše k pobavení ženských čtenářů.

Ke shrnutí románové tvorby Karla Klostermanna by se dalo říci, že o jeho díla byl zájem do doby první světové války, kdy na ně bývalo nahlíženo zejména jako na díla realismu, v několik případech se kritici zaměřili na sociální a morální stránku románů a občas byl některý Klostermannův román použit k tiché demonstraci vůči dekadenci a naturalismu. Během první světové války, a hlavně po ní ztrácejí Klostermannovy romány svou prestiž a stávají se pouze oddychovou četbou zejména pro ženy.

Zároveň s romány tvoří Karel Klostermann i drobnější literární útvary – povídky. Kratší prózy mu umožňovaly zachytit Šumavu poněkud detailněji, a to ať z hlediska prostoru, tak i z hlediska svérázných obyvatel Šumavy. Nejvíce se tvorba povídek Karlu Klostermannovi dařila na přelomu 19. a 20. století.

Prvním povídkovým souborem je kniha *V srdci šumavských hvozdu* (původně vydáváno pro časopis *Politik*, knižně vydáno roku 1896 v nakladatelství Josefa R. Vilímka). K tomuto povídkovému souboru se poměrně ostře vyjádřil ve své kritice Jindřich Vodák. Celé dílo považoval za paskvil spisovatelství a Karla Klostermanna za povídalka, který není schopný během celého díla podat poctivou myšlenku, nebo probudit v čtenáři nějaké city.

Další kniha skládající se ze čtyř povídek se jmenuje *Bílý Samum* (dvě povídky byly otištěny v časopise *Politik*, knižně vydáno roku 1903). Dílo je hodnoceno z hlediska literárního realismu F. V. Vykoukalem, který vyzdvihuje především dokonalé zachycení skutečného tvrdého boje s krutou šumavskou zimou. Povídky jsou opět inspirované Klostermannovými osobními zkušenosti, jež přidávají dílu na hodnotě.

Druhá část mé bakalářské práce se zaměřovala na literárně historickou recepci Klostermannovy tvorby. V této části jsem pracovala s pěti syntézami dějin literatury. Konkrétně se jednalo o následující syntézy: *Dějiny české literatury* (1961), *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny* (1995), *Česká literatura od počátků k dnešku* (1998), *Trvání v proměně* (2010), *Panorama české literatury* (2015).

Nejstarší z publikací, se kterými jsem ve své práci pracovala, *Dějiny české literatury* (1961) řadí Karla Klostermanna k autorům vesnického románu vedle Karla Václava Raise, Antala Staška a Terézy Novákové.

Co se týká literárních děl, syntéza zde klade důraz pouze na dvě díla (*V srdci šumavských hvozdů* a *V ráji šumavském*) a to zejména proto, že je zde Karel Klostermann představován jako velký znalec Šumavy, jejích obyvatel a spisovatel patřící do odvětví vesnického románu.

V o něco pozdější syntéze *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny* (1995) je Karel Klostermann zařazen do sekce s názvem „Novelistika čerpaná ze života venkovského lidu.“ I když tato syntéza zařazuje Klostermanna opět do oblasti venkovského románu, jež je v syntéze pouze označen jiným názvem, důraz je, spíše než na Klostermannova dokonalá líčení, kladen na schopnost rovnoprávného nahlížení na české i německé obyvatele. I z toho důvodu zde syntéza kromě děl ze šumavského prostředí uvádí romány *Za štěstím* a *Suplent*.

V další syntéze s názvem *Česká literatura od počátků k dnešku* (1998) je Karel Klostermann zařazen do skupiny novoromantiků kolem časopisů *Ruchu*, *Lumíru* a *Květů*. V rámci práce novoromantiků Klostermann spadá do takzvané třetí vlny, která se zaměřuje na prózu, respektive je opět řazen k venkovskému románu.

Co se týká konkrétních děl, syntéza klade důraz zejména na romány *Ze světa lesních samot* a *V ráji šumavském*, jelikož jsou to romány, které vynesly Karla Klostermanna na výsluní. Na druhou stranu se syntéza vůbec nezmiňuje o románu

Suplent, který byl, jak bylo představeno, v době svého vzniku považován za vrchol tvorby. Syntéza se okrajově zároveň zmiňuje o Klostermannových povídkách a pamětech.

V poměrně nové syntéze dějiny české literatury *Trvání v proměně* (2010) je na Klostermanna nahlíženo jako na autora, který tvoří literární díla na rozhraní mezi realismem a naturalismem, čímž pádem je dáván do souvislosti s tvorbou K. M. Č. Choda a Šimáčka.

Z hlediska tvorby Karla Klostermanna je v syntéze kladen důraz na motiv jeho děl, sice na konflikt člověka s jeho slabostmi a nespoutané síly přírodních živlů. Proto je zde uveden román *Ze světa lesních samot*. Jiné romány nebo povídkové soubory nebere syntéza v úvahu.

V poslední syntéze dějin literatury *Panorama české literatury* (2015), se kterou jsem pracovala, a která se dá považovat za nejmodernější, je Karel Klostermann opět zařazen do literárního proudu realismu, konkrétně k vesnickému románu. Z tohoto důvodu syntéza vyzdvihuje zejména jeho povídky a romány z tohoto prostředí (*V srdci šumavských hvozdů*, *Pošumavské rapsodie*, *Ze světa lesních samot*, *V ráji šumavském*). Román *Suplent*, ve své době vyzdvihované dílo, je zde odsunut na okraj Klostermannovy tvorby.

Pojímání tvorby Karla Klostermanna z hlediska literárně historických syntéz je poměrně proměnlivé. Prvotní syntézy ho sice jednoznačně zařazují k vesnickému románu společně s Antalem Staškem, Terézou Novákovou, Josefem Holečkem a K. V. Raisem, nicméně postupem času dochází k zdůrazňování jiných aspektů jeho tvorby ať už morálním či sociálním. V pozdějších syntézách již není jeho tvorba striktně zařazen do období realismu, ale spíše do rozmezí mezi romantismem a dekadencí, nebo mezi realismem a naturalismem. Nicméně nejsoučasnější literárně historická syntéza se o jeho díle opět vyjadřuje jako o vesnickém románu z období realismu.

SEZNAM ČASOPISECKÝCH PRAMENŮ

ČERVINKA, Vincenc

1913/1914 „Suplent“. *Zlatá Praha* 31. 1913/1914, s. 168.

D.

1897/1898 „Domek v Polední ulici“. *Rozhledy* 7. 1897/1898, s. 802-803.

FRIEDL, Antonín

1913/1914 „Suplent“. *Zvon* 14, 1913/1914, s. 275.

HIKL, Karel

1913/1914 „Suplent“. *Přehled* 12, 1913/1914, s. 347.

HOLEČEK, František

1895 a „Ze světa lesních samot“. *Hlídky literární* 3, 1895, s.100.

1895 b „Ze světa lesních samot“. *Hlídky literární* 4, 1895, s.129-132.

CHALOUPKA, B.

1895 „Za štěstím“. *Moderní revue* 2, 1895, s.46.

K.

1915 „Vypovězen“. *Ženský svět* 19. 1915, s.242

KARÁSEK, Jiří

1893 „V ráji šumavském“. *Niva* 3, 1893, s. 239.

KREJČÍ, František Václav

1893 „V ráji šumavském“. *Rozhledy* 2. 1893, s. 278.

KUNZ, Pavel

1898 „Domek v Polední ulici“. *Literární listy* 19, 1898, s. 249.

MARTEN, Miloš

1903 „Bílý samum“. *Moderní revue* 9, 1903, s. 555.

MASARYK, Tomáš Garrigue

1894/1895 „Ze světa lesních samot“. *Naše doba* 2, 1894/1895, s. 557.

MATERNOVÁ, Pavla

1915 „Žichovičtí půlpáni“. *Ženský svět* 19, 1915, s. 106.

PÁTEK, Ferdinand

1892/1893 „V ráji šumavském“. *Vlast* 9, 1892/1893, s. 682-683.

PROCHÁZKA, Antonín

1901 „Kam spějí ději“. *Moderní revue* 8, 1901, s. 301.

PRUSÍK, Bohumil.

1896/1897 „V srdci šumavských hvozdů“. *Lumír* 25, 1896/1897, s. 108.

SEKANINA, František

1909/1910 „Mlhy na Blatech“. *Zvon* 10, 1909/1910, s. 172.

1915/1916 „Ecce homo“. *Zvon* 16, 1915/1916, s. 41.

T.

1919 „Pozdní láska“. *Česká osvěta* 15, 1919, s.193.

T.V.

1914 „Suplent“. *Česká osvěta* 10. 1914, s. 56.

TUČEK, Alois

1901/1902 „Kam spějí děti“. *Zvon* 2, 1901/1902, s. 166.

VODÁK, Jindřich

1894/1895 „Ze světa lesních samot“. *Literární listy* 8, 1894/1895, s. 138-140.

1895 „Ze světa lesních samot“. *Niva* 5, 1895, s. 111.

1896 „Za štěstím“. *Literární listy* 17, 1896, s. 10.

1897 „V srdci šumavských hvozdů“. *Literární listy* 18, 1897, s. 154.

VYKOUKAL, František Vladimír

1893 „V ráji šumavském“. *Světozor* 27, 1893, s. 444.

1895 a „Ze světa lesních samot“. *Světozor* 29, 1895, s. 190.

1895 b „Za štěstím“. *Světozor* 29, 1895, s. 396.

1898 a „Domek v Polední ulici“. *Světobzor* 32, 1898. s. 344.

1898 b „Skláři“. *Světobzor* 32, 1898, s. 176.

1902 „Kam spějí děti“. *Osvěta* 32, 1902, s. 151.

1903 „Bílý samum“. *Osvěta* 33, 1903, s. 932.

1914 „Suplent“. *Osvěta* 44, 1914, s. 142-145.

„Domek v Polední ulici.“ *Zlatá Praha* 15. 1897/1898, s.271

„Suplent.“ *Máj* 11. 1912/1913, s.508.

„Žichovičtí pŕlpáni.“ *Naše doba* 2. 1913/1914, s.1040.

SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY

BRABEC, Jiří – POHORSKÝ, Miloš (ed.)

1961 *Dějiny české literatury*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961.

HAMAN, Aleš

2010 *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. Praha: Arsci, 2010.

MACHALA, Lubomír (ed.)

2015 *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015.

MORETTI, Franco

2014 *Grafy, mapy, stromy: abstraktní modely literární historie*. Praha: Karolinum 2014.

NOVÁK, Jan Václav – NOVÁK, Arne

1995 *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. Brno:

Atlantis, 1995.

LEHÁR Jan – STICH Alexandr – JANÁČKOVÁ Jaroslava – HOLÝ Jiří

1998 *Česká literatura od počátků k dnešku*. Lidové noviny 1998.

FORST, Vladimír, ed.

1985 *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia 1985.

SEDMIDUBSKÝ Miloš – ČERVENKA Miroslav – VÍZDALOVÁ Ivana (edd.)

2001 *Čtenář jako výzva, Výbor z prací Kostnické školy recepční estetiky*, Brno: Host 2001.

TRÁVNÍČEK, Jiří

2008 *Čteme?: Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*, Brno: Host, 2008.

2011 *Čtenáři a internauti: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*, Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2011.

TUREČEK, Dalibor (kol.)

2012 *České literární romantično. Synopticko-pulzační model kulturního jevu*, Brno: Host 2012.

VODIČKA, Felix

1998 *Struktura vývoje: studie literárněhistorické*. Praha 1998.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Četnost kritik v časopisech	11
Graf č. 2: Četnost hodnocení jednotlivých děl	12
Graf č. 3: Četnost literárních kritiků	13